

ОРІЄНТИР

МІСЬКИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ

№ 10 (22)
ЛИПЕНЬ-
СЕРПЕНЬ 2016

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГО – ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З БАТЬКАМИ

Сім'я – це те саме місце, де людина формує свої цінності. Те, як ми ставимося до дитини впливає на те, чи зможемо ми знайти спільну мову, досягти взаєморозуміння, задоволення, радості у взаєминах.

У сучасних умовах загострення економічних, політичних і соціальних проблем суспільство потребує підтримки і розвитку системи соціального та соціально-педагогічного супроводу, основним аспектом психолого – педагогічного супроводу є невід'ємна участь батьків, саме тому, що батьки займають найважливішу роль у житті власної дитини, мають найбільший вплив на своїх дітей, хоча не завжди позитивний, вони повинні бути різносторонньо обізнаними.

Багато сучасних вад суспільства є наслідком виховання дітей батьками з низьким рівнем психолого-педагогічної культури, який виражається у безвідповідальному ставленні до виконання своїх виховних функцій, найсильнішою мотиваційною обмеженістю у вирішенні проблем, пов'язаних з вихованням і розвитком дитини в сім'ї, безграмотністю у вирішенні проблем сімейного виховання.

Характерною особливістю сучасної ситуації є збільшення кількості неповних, конфліктних сімей, а громадська зайнятість батьків разом з низьким рівнем їх психолого-педагогічної культури значно впливають на зміну характеру відносин між дітьми і батьками. Це, у свою чергу, виражається у формалізації і збіднінні контактів батьків з дитиною, зникнення спільних форм діяльності, зростаючому дефіциті теплоти й уважного ставлення один до одного, що часто провокує дитини до формування неадекватної самооцінки, прояву невпевненості у своїх силах, розвитку негативних форм самоствердження в суспільстві, а також у крайніх випадках виражається в затримках психічного та мовного розвитку, прояву девіантної поведінки. Саме тому соціальна і соціально-педагогічна робота з батьками дуже важлива для сучасної школи.

Мета вісника - висвітлення теоретичних основ інноваційних форм роботи з батьками, пропаганда психологічних знань з приводу особливостей та тонкостей роботи у даному напрямку.

Даний збірник узагальнив досвід роботи практичних психологів, соціальних педагогів, класних керівників міста по підвищенню ефективності співпраці з батьками у дошкільних та загальноосвітніх закладах.

Скрипниченко Н.А., завідувач ММК

Думки в учительській

*Неможливо
виростити
повноцінну людину
без виховання в ній
почуття
Прекрасного.*

Р. Тагор

*Дитина, яка
терпить менше
образ, виростає
людиною, яка більше
- усвідомлює свою
гідність.*

М. Чернишевський

*Чи не від того
люди мордують
дітей, а інколи й
дорослих, що їх так
важко виховувати, а
шмагати так легко?
Чи не поміщаємося
ми покаранням за
нашу нездатність?*

О. Герцен

*Де згода у
сімействі, де мир і
тишина, щасливій
там люди, блаженна
сторона.*

І. П. Котляревський

ПЕРЕДМОВА

«Сім'я дає людині путівку в життя.»

Народна мудрість

Збільшення об'єму інформації, розвиток різних форм масової культури, зростання темпів життя, об'єму людських контактів, кризові явища у суспільстві, природі, сім'ї – ці і інші явища, фактори підвищують "температуру" суспільства.

Разом з психологічною службою у навчальні заклади приходять нові знання і відносини, наукова діагностика, серйозні дослідження і гуманні форми допомоги.

Вірогідно настав такий час, коли психологічна допомога повинна супроводжувати людину на всіх етапах її життєвого шляху.

Ми живимо у такий час, коли у дітей крім знань повинні бути сформовані нормальні характери, щоб здолати труднощі, щоб відстояти свої права; бо пасивні виконавці зараз не потрібні, вони нічого не дають ні собі, ні іншим людям.

Поява різноманітних інноваційних технологій у педагогічній діяльності спричинила виникнення нових, інтерактивних форм роботи з усіма учнями навчально – виховного процесу, що в свій час зараховує і батьків. Останнім часом, завдяки педагогічній просвіті учні та батьки стали більш обізнані з деяких питань, а особливо з тонкощів психолого – педагогічного супроводу, тому потребують особливої уваги до себе і своїх дітей від усіх працівників навчального закладу.

Пропонуються до ознайомлення інтерактивні роботи методи роботи з батьками, найпростіші психодіагностичні анкетування для батьків для висвітлення особливостей сімейного виховання конкретної родини та методичні рекомендації відносно стилю виховання дітей та ставлення батьків до навчально – виховного процесу взагалі

Виховуємо дитину разом, пам'ятаючи, що є три важливі речі, які батьки можуть дати дітям:

- любити їх
- захищати їх
- дати їм можливість обрати свій життєвий шлях

Щоб зрозуміти дитину треба її знай, і знайти шляхи впливу на її розум і почуття...

Навчання батьків – це велика і не проста робота, яка потребує спільних зусиль, як і навчальна діяльність з дітьми, і на жаль її оплата не передбачена ніякими кошторисами.

Життєвою дорогою дитину ведуть два розуми: сім'я та навчальний заклад.

Давня філософська традиція свідчить про те, що духовний розвиток дитини починає формуватися ще задовго до її народження: який внутрішній світ батьків, що вони відчувають, сповідають, що цінують найбільше, те й запозичують діти. А з появою маленької людини сім'я покликана огорнути її теплом і духом злагоди, бо ж сама родина закладає фундамент виховання, вивершує душу.

Жоден виховний заклад не може дати дітям того, що дає нормальна сімейна атмосфера, спілкування дітей з батьком і матір'ю. Діти сподобляються дорослим копіюють їх, орієнтуються на їх поведінку, як праобраз власних дій.

Потреба в близькому спілкуванні з людьми одна з базових потреб людини.

На ранніх етапах розвитку, в дитинстві – ця потреба дорівнює фізіологічним потребам в їжі, сні, тощо.

Дитина активно запитує дорослого «чому»? «як?», «навіщо?», прагне йому наслідувати й засвоювати мову, поведінку, норми і цінності дорослої культури.

Ця потреба – в існуванні Батька (лідера, наставника, гуру) залишається в людини протягом усього життя.

В дослідженнях поняття «сім'я» нерідко трактується, як «об'єднання людей під одним дахом». Дійсно, сьогодні сім'я не та, що була століття назад. Аналізуючи стан теперішньої сім'ї, психологи не дають остаточних висновків, хоча б тому, що життя продовжується і суспільство успішно подолає кризи, в яких на сьогоднішній день опинилося людство.

Психологія – одна з наймолодших наук, яка бере свій початок з філософії XIX століття, хоча її ідеї існували в далекому минулому. За одне століття виникли десятки напрямків, створено безліч психодіагностичних методик. Представляємо шановних класиків, теорія яких психологам близька і якою вони керуються у роботі, пам'ятаючи, що теорія – то чарівний ключик, що відриває шлях до успіху і творчості... в роботі з батьками і родинами особливо.

З.Фрейд вперше в науці звернув увагу на важливу роль раннього дитячого розвитку. Безхмарне, щасливе, безтурботне дитинство, на його думку, є дуже драматичним і складним періодом, періодом незадоволених бажань, непередбачуваних впливів, коли дорослі і все довкілля настає грізною, неконтрольованою силою, перед якою немовля абсолютно беззахисне (справді, під час психоаналізу хворих на невроз часто вдається з'ясувати, що причину їхнього психологічного розладу слід шукати в період раннього дитинства).

Е.Берн вважав, не безпідставно, що в дитинстві закладається своєрідний сценарій подальшої поведінки людини, це «період програмування». І хто б не намагався нас програмувати в майбутньому – засоби масової інформації, громадянські організації, наші родичі – програма, закладена в дитячому віці зумовлює багато, бо вона виробляє життєву позицію.

Те, що Е.Берн називає сценарієм програмування людини віками називали – вихованням. Працюючи з батьками, психологічна служба навчальних закладів міста керується гуманістичною теорією особистості **К. Роджерса**, який вважав, що

- самоповага – основна потреба особистості;
- внутрішня криза – це рушій розвитку особистості;
- гнучка самооцінка – це чудова адаптація;

Сім'я найважливіший інститут виховання « Це вогнище, біля якого гріються усі»...

Тут вони набираються енергії, відчуваючи свою потрібність.

Зараз сім'я потребує допомоги, при чому невідкладної. На наш погляд, батьки не займаються дітьми настільки, наскільки це необхідно дітям.

Сучасна людина розв'язала проблему виживання багато в чому завдяки технічному прогресу, але вільний час, який отримали сучасні люди на наш погляд, їм даний не для байдикування і споживання, а для того, щоб реалізувати свій людський потенціал у конструктивних стосунках з іншими людьми та з природним середовищем.

Родини то найкраща школа спілкування. Працюючи з батьками, практичні психологи намагаються так будувати з ними роботу, щоб вони замислились, **як вони вникають у справи своїх дітей.**

Перелік типових комунікацій батьків із дітьми та їх впливів на розвиток особистості дитини

1. Наказ, розпорядження, інструкція, команда.

Отримавши ці повідомлення, дитина розуміє, що її почуття і потреби важливі, вона має погодитися й виконувати все відповідно до почуттів і потреб батьків. (Мене не хвилює, що ти там хочеш робити, повертайся додому цієї ж миті)

Ці повідомлення вказують на неприйняття дитини такою, якою вона є. (Досить метушитися).

Вони викликають страх перед батьківською владою. Дитина відчуває погрозу з боку того, хто більший та сильніший за неї. (Йди до себе в кімнату, якщо не підеш – я тебе туди відправлю).

Вони можуть викликати в дитини опір або злість, почасти можуть стати причиною жорстокості, розрахованості, протистояння батьківській болі.

Вони можуть повідомляти дитині, що батько не довіряє їй і не покладається на її компетентність. (Не чіпай цієї тарілки! Відійди від маленького братика!)

2. Застереження, попередження, погроза.

Ці повідомлення можуть змусити дитину відчути страх і зумовити покору. (Якщо ти це не зробиш, то пошкодуєш про це!)

Вони можуть викликати опір і жорстокість, так само, як і наказ, команда, інструктування. (Якщо ти зараз же не підеш спати, я тебе відшмагаю!)

Вони можуть повідомити відсутність у батька поваги до бажань і потреб дитини. (Якщо ти не припиниш стукати по барабану, я розсерджуся на тебе)

Ці повідомлення так само ніби провокують дитину на те, щоб вона перевірила ступінь серйозності погрози батьків. Діти іноді відчувають спокусу зробити те, про що їх попереджали або що їм забороняли, лише для того, щоб подивитися, чи справді їх покарають.

3. Похвала, згода.

На противагу усталеній думці про те, що похвала завжди корисна дитині, вона часто спричинює негативні наслідки.

Позитивна оцінка, що не відповідає образу – Я дитини, може викликати ворожість. (Я – не гарненька, я – потворна. Я ненавиджу своє волосся. Я погано грала, я була огидною.)

Діти роблять висновок, що якщо цього разу батьки оцінили їх позитивно, то наступного разу вони можуть оцінити їх негативно. Крім того, відсутність похвали в сім'ї, де нею послуговуються часто, може бути інтерпретована дитиною як осуд. (Ви не казали нічого гарного про мою зачіску, отож, вона вам не сподобалася.)

Часто діти сприймають похвалу як спробу маніпулювати нею – хитрий спосіб примусити її зробити те, чого хочуть батьки. (Ви так сказали, щоб я ретельніше вчилася.)

Діти іноді роблять висновок, що батьки не розуміють їх, коли хвалять. (Ти б ніколи не сказав так, якби знав, що я дійсно думаю про себе.)

Діти часто соромляться і почувають дискомфорт, отримуючи похвалу, особливо у присутності своїх друзів. (Але ж, тато, це неправда!)

Діти, яких багато хвалять, можуть стати залежними від тих, хто їх хвалить, від похвали і навіть потребувати її.

4. Повчання, умовляння, моралізування, напучування.

Подібні повідомлення, спираючись на авторитет та обов'язок, впливають на дитину.

Діти можуть відповідати на «повинна», «зобов'язана», «треба» опором і ще більш наполегливим відстоюванням своєї позиції.

Такі висловлення можуть змусити дитину відчутти, що батько не покладається на інші судження, що він вважає: правильно робити – це діяти так, як роблять інші. (Ти повинна робити правильно.)

Вони можуть стати причиною актуалізації почуття провини в дитині – почуття, що вона «погана». (Ти не повинна так думати.)

Можуть змусити дитину відчутти, що батьки не довіряють її здатності зважено оцінювати плани інших людей. (Ти завжди мусиш шанувати своїх учителів.)

5. Порада, пропозиція, пояснення.

Такі повідомлення часто переживаються дитиною як свідчення того, що батько не довіряє оцінці дитини або її здатності знайти правильне рішення. Вони можуть зробити на дитину такий вплив, що вона перестане самостійно розмірковувати і вирішувати проблеми, а відтак стане залежною від батьків. (Що я маю робити, татку?)

Іноді діти сильно пручаються порадам та нововведенням батьків. (Дай мені самому намалювати! Я не хочу, щоб мені казали, що робити.)

Порада іноді повідомляє дитині, що батьки мають слухність у всьому. (Твоя мати і я знаємо, що краще.)

Діти можуть навіть набути почуття власної неповноцінності. (Чому я не подумав про це? Ти завжди краще знаєш, що робити.)

Порада може викликати в дитини почуття, що батьки зовсім не розуміють її. (Ти б не запропонував цього, якби знав, що я відчуваю.)

Постійні поради призводять до того, що дитина намагається виконувати ідеї та поради батьків, а не розвивати власні.

6. Нотація, наставляння, логічна аргументація.

Спроба вчити іншого часто викликає в того, хто вчиться почуття власної неадекватності, знищення того, що ви прагнете підпорядкувати її собі. (Ти завжди думаєш, що ти все знаєш.)

Логіка і факти часто викликають у дитини опір та спробу захиститися. (Ти думаєш, я не знаю цього?)

Дітям, як і дорослим, рідко подобається виказувати, що вони припустилися помилки. Відповідно, вони безкомпромісно захищають свою позицію. (Ти вчинив невірно, я маю слухність! Ти не можеш переконати мене.)

Діти, зазвичай, ненавидять батьківські напучування. (Вони говорять і говорять, а я маю тут сидіти й слухати.)

Діти часто вже занадто добре знають ті факти, на яких наполягають батьки, вичитуючи їх, і не сприймають здогадів батьків про їхню недостатню інформованість. (Я все це знаю, і тобі зовсім не потрібно мені про це розповідати.)

З відчаю діти часто вдають до таких методів, як знецінювання фактів, до яких апелюють батьки. (Ну, ти занадто старий, щоб розбиратися в цьому. Твої ідеї застаріли й давно вийшли з моди. Ти старомодний.)

Іноді діти намагаються ігнорувати факти. (Мені однаково. Хай буде так. Зі мною такого не трапиться.)

7. Сварка, глузування, присоромлення, обмовлення.

Подібні повідомлення можуть зруйнувати образ – Я дитини. Вони можуть примусити дитину відчувати себе не вартою уваги, любові, поваги.

Найчастіше діти реагують на подібні висловлення немов бумеранг, намагаючись повернути усе сказане батькам. (А ти – великий буркун. Ще треба подивитися, хто з нас ледар.)

Коли дитина отримує подібне повідомлення від батька, який намагається вплинути на неї, мало ймовірно, що цей вплив буде реалізовано. Замість цього дитина може виправдатися і звести нанівець батьківську несправедливу оцінку. (Я зовсім не виглядаю вульгарно, підмалювавши очі. Це несправедливо і смішно!)

8. Осуд, вирок, критична оцінка, осудження, закид.

Ці повідомлення, мабуть, найбільшою мірою, ніж інші, змушують дітей відчувати себе неадекватними, залежними, дурнями. Не вартими уваги, поганими.

Я – концепція дитини формується під впливом оцінок і суджень батьків. Як батько оцінює дитину, так само і дитина оцінюватиме себе. (Я дуже часто чув, що я поганий, ото ж, я маю бути поганим.) (Я бачу, що ти робиш те саме! Тобі можна, а мені – ні? До себе ти не так суворо ставишся.)

Оцінка дуже впливає на дітей, і вони намагаються приховувати свої почуття від батьків. (Якщо я розповім їм, то вони не схвалять мої вчинки.)

Діти, як і дорослі, не хочуть, щоб їх оцінювали негативно. Вони стають в оборону лише для того, щоб захистити свій образ – Я. Часто вони відчують злість і почуття ненависті до оцінок батька. Навіть якщо вони справедливі.

9. Інтерпретація, аналіз, діагноз.

Такі повідомлення дитина тлумачить так: «батько мене розгадав, «вирахував», знає мої мотиви і чому я так поведжуся». Подібний батьківський «психоаналіз» може викликати в дитини фрустрацію.

Якщо аналіз або інтерпретація батька сприймаються як правильні, дитина може ніяковіти й відчувати незручність через те, що її привселюдно обмовили. (Тобі ніхто не призначатиме побачення, бо ти занадто соромлива. Ти так поводишся, аби привернути увагу!)

Коли аналіз або інтерпретація батька виявляються помилковими, як і буває в більшості випадків, дитина відчуває злість через несправедливе обвинувачення. (Я не заздрісний, це – абсурдно!)

Діти часто відчують, що батьки мають перевагу. (Ти гадаєш, що багато знаєш.) Батьки, які часто піддавали своїх дітей аналізу, передають їм своє почуття переваги, те, що вони розумніші та поміркованіші.

Висловлення типу «Я знаю, чому...» і «Я бачу тебе наскрізь» найчастіше відразу ж припиняють подальшу комунікацію і привчають дитину утримуватися.

10. Інтерпретація, аналіз, діагноз.

Такі повідомлення дитина тлумачить так: «батько мене розгадав, «вирахував», знає мої мотиви і чому я так поведуюся». Подібний батьківський «психоаналіз» може викликати в дитини фрустрацію.

Якщо аналіз або інтерпретація батька сприймаються як правильні, дитина може ніяковіти й відчувати незручність через те, що її привселюдно обмовили. (Тобі ніхто не призначатиме побачення, бо ти занадто соромлива. Ти так поведишся, аби привернути увагу!)

Коли аналіз або інтерпретація батька виявляються помилковими, як і буває в більшості випадків, дитина відчуває злість через несправедливе обвинувачення. (Я не заздрисний, це – абсурдно!)

Діти часто відчувають, що батьки мають перевагу. (Ти гадаєш, що багато знаєш.) Батьки, які часто піддавали своїх дітей аналізу, передають їм своє почуття переваги, те, що вони розумніші та поміркованіші.

Висловлення типу «Я знаю, чому...» і «Я бачу тебе наскрізь» найчастіше відразу ж припиняють подальшу комунікацію і привчають дитину утримуватися.

11. Розрада, заспокоювання, співчуття, підтримка, допомога.

Такі повідомлення зовсім не такі корисні, як вважає більшість батьків. Заспокоювання і розрада дитини, коли вона схвильована, може просто переконати її в тому, що ви не розумієте її. (Ти не став би так казати, якби знав, як мені страшно.)

Батьки розраджують і заспокоюють тому, що вони відчувають дискомфорт, коли їхня дитина засмучена, розчарована, коли їй кепсько тощо. Подібні повідомлення говорять про те, що просто хочете, щоб дитина заспокоїлася і перестала переживати. (Не переймайся, все буде гаразд.)

Діти можуть тлумачити розраду як спробу змінити їх і часто не довіряють дорослим. (Ти так говориш, аби змусити мене почуватися краще.)

Знецінювання почуття, що відчуває дитина, та заспокоювання її часто припиняє подальшу внутрішню роботу. Дитина розуміє: ви не хочете, щоб вона і далі це відчувала (несприйняття почуттів дитини).

12. Уникання, відволікання уваги, розважання, спроба перетворити все на жарт.

Такі повідомлення можуть говорити дитині те, що вам байдуже до неї, що ви не шануєте її почуття або відверто уникає її.

Діти здебільшого цілком серйозні й повні рішучості, коли в них виникає потреба про що-небудь поговорити. Коли ви жартуєте над тим, що їх хвилює, вони відчувають себе скривдженими і не вартими уваги

Відкидання і знецінювання почуттів дітей або відволікання їхньої уваги буває успішним даної миті, проте почуття легко не зникають. Вони почасти зненацька виявляються пізніше. Відкинуті проблеми рідко бувають вирішеними проблемами.

Діти, як і дорослі, хочуть, аби до них ставилися з повагою, чули і розуміли їх. Якщо їхні батьки будуть відмахуватися від них, то незабаром вони навчаться обговорювати власні важливі проблеми і почуття десь-інде і з ким завгодно поза рідною домівкою.

13. Допит, розпитування, запитання.

Запитання, які ви задаєте, можуть повідомити дітям, що ви їм недовіряєте, підозрюєте їх або сумніваєтесь. (Ти вимив руки, як я тобі казала?)

Крім того, діти тлумачать деякі запитання як спробу поставити їх у скрутне становище, «загнати в глухий кут», як привід, аби принизити їх. (Скільки часу ти вчив уроки? Лише годину. Прекрасно, ти цілком заслуговуєш на трійку на наступному іспиті.)

Діти часто відчувають погрозу, що впливає із запитань, особливо якщо вони не розуміють, чому батьки запитують їх. Згадайте, як часто діти відповідають: «Чому ти запитуєш про це?» або «До чого тут це?»

Коли ви ставите запитання дитині, яка вирішує з вами проблему, вона може запідозрити, що ви збираєте дані, аби вирішити цю проблему за неї, нав'язуючи їй власне рішення. (Коли ти це відчув? Це стосується до школи? Що трапилося в школі?)

Діти, навпаки, часто не хочуть, щоб батьки давали їм готові рішення їхніх проблем. (Якщо я розповім своїм батькам, вони відразу скажуть, що я маю робити.)

Коли ви запитуєте партнера по проблемі, кожне ваше запитання обмежує його свободу говорити про те, про що він хоче, адже кожне запитання задає певний напрямок відповіді. Коли ви запитуєте: «Коли в тебе виникло це почуття?» - ви тим самим вимагаєте казати лише про початок почуття. Саме тому виникає настільки сильний дискомфорт, наприклад, у суді під час перехресного допиту: ви відчуваєте, що маєте розповідати вашу історію, точно наслідуючи поставленим запитанням. Через це запитання – зовсім не найкращий метод полегшення комунікації для іншого і, наприклад, може сильно обмежити його свободу.

Як навчити педагогів та батьків спілкуватися з дитиною? Як здійснювати психологічну підтримку родини?

Коли батьки приходять до практичних психологів на консультування з приводу проблем виховання, вони часто не можуть сформулювати причину свого звернення.

Отже, основним завданням психологів є

- допомогти батькам визначити відкриті (що декларуються) або приховані причини проблемної поведінки дітей;
- дати можливість побачити ситуацію «очима дітей» і сформувати консультацію батькам перед усім надаючи допомогу дитині;
- встановити, коли проблема стосується тільки дитини, коли тільки дорослого, а коли вона стосується двох, трьох членів сім'ї або родини.

Відкидання і знецінювання почуттів дітей або відволікання їхньої уваги буває успішним даної миті, проте почуття легко не зникають. Вони почасти зненацька виявляються пізніше. Відкинуті проблеми рідко бувають вирішеними проблемами.

Діти, як і дорослі, хочуть, аби до них ставилися з повагою, чули і розуміли їх. Якщо їхні батьки будуть відмахуватися від них, то незабаром вони навчаться обговорювати власні важливі проблеми і почуття десь-інде і з ким завгодно поза рідною домівкою. Дорослі повинні зосереджуватися на позитивних перевагах дитини з метою підвищення її самооцінки, допомагати дитині повірити у свої здібності та запобігти помилкам. підтримувати дитину у випадку невдачі.

Більшість батьків свято переконані, що вони гарні батьки. Про своїх дітей одні батьки розповідають стороннім лише хороше, а другі – не соромляться жалітися на них. Чому в одних сім'ях – мир і спокій, а в інших – сварки, крики і скандали? На ці запитання допоможе відповісти тест

Орієнтовна схема аналізу особливостей і недоліків сімейного виховання

I. Загальна характеристика сім'ї.

1. Склад сім'ї: повна, формально повна, неповна.
2. Характеристика сім'ї: гармонійна, проблемна (конфліктна, антипедагогічна, асоціальна, аморальна).
3. Типовий стан сім'ї:
 - емоційний комфорт;
 - тривожність;
 - емоційно-психологічний дискомфорт і нервово-психічна напруга.
4. Стиль сімейного виховання: ліберальний, демократичний, авторитарний, невизначений.
5. Порушення сімейного виховання:
 - домінуюча гіперпротекція;
 - потуральна гіперпротекція;
 - гіпопротекція;
 - емоційне зневажання;
 - брутальне поводження;
 - підвищена моральна відповідальність.
6. Ставлення до школи: підтримують тісний зв'язок, підтримують контакти епізодично, зв'язок має випадковий характер, батьки уникають контактів, протидіють вихованню.

II. Особливості сімейного виховання

1. Батьки створюють умови для правильного розвитку дитини:
 - нормальні житлово-побутові умови;
- організація місця для занять;
 - створення домашньої бібліотеки;
 - наявність ігрових куточків;
 - контроль за дотриманням санітарно-гігієнічного режиму.
2. Батьки розвивають пізнавальні інтереси дитини.
 - разом з дітьми слухають радіопередачі;
 - переглядають і обговорюють телепередачі;
 - читають книжки, обговорюють прочитане;
 - відвідують з дітьми театр;
 - ходять із дітьми в кіно;
 - заохочують улюблені заняття дитини.
3. Батьки допомагають у навчанні, організації домашньої навчальної роботи.
4. Діти мають конкретні домашні обов'язки в сім'ї.
5. Батьки виконують рекомендації педагогів з виховання дитини.
6. Батьки бачать недоліки виховання своїх дітей.
7. Сім'я допомагає педагогові в організації навчально-виховної роботи.
8. Батьки добре виховують дитину.

III. Недоліки сімейного виховання (назвати).

IV. Причини недоліків (відповідне підкреслити):

- неблагополуччя сім'ї (мікроклімат, здоров'я);
- відсутність єдиних вимог;
- незнання психологічних особливостей своєї дитини;
- низький освітній, культурний, психолого-педагогічний рівень батьків;
- відсутність контролю, догляду, психічна деривація дитини;
- використання антипедагогічних способів впливу;
- неправильна оцінка дитини, її ідеалізація;
- невиконання рекомендацій педагога;
- зневіра в здібностях дитини, у своїх силах;
- переоцінка виховних можливостей сім'ї;
- гіперпротекція;
- інші причини (зазначити які саме);

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ІЗ СІМ'ЄЮ

Робота психолога в навчальному закладі (школа чи дитячий садок) передбачає взаємодію з батьками. Найчастіше батьки звертаються до психолога, якщо у них виникають будь-які проблеми у взаєминах з дитиною. Бувають ситуації так званого «примусового» консультування, коли педагог чи вихователь просять психолога попрацювати з батьками і настійно радять батькам прийти на консультацію до психолога. Це дві принципово різні ситуації - самостійний вибір батьків або відвідування психолога на наполегливе прохання будь-кого. У першому випадку з батьками набагато легше встановити конструктивні відносини і спробувати разом знайти вихід із ситуації, що склалася. У другому випадку можна виявити, що направили на консультацію (педагог, інший член сім'ї) вирішують таким чином свої проблеми і хочуть використовувати психолога в якості інструменту впливу. Психологу, мабуть, слід показати, що він не зацікавлений насильно працювати з батьком. Можна пояснити йому суть і можливості консультування. У такому випадку можлива зміна мотивації і передумов для виникнення продуктивного контакту. Також спокійно треба ставитися до того, що такий батько залишиться лише формальним клієнтом або перестане відвідувати психолога.

Психологічний супровід виховного процесу в дошкільній установі***Головні особливості роботи***

1. Соціальні запити;
2. Консультації;
3. Батьківські збори;
4. Організація інформаційних блоків;
5. Діагностика з проблем;
6. Розробка і впровадження розвивальних і корекційно-профілактичних програм;

Робота з вихователями

1. Паспортизація груп;
2. Секційні заняття;
3. Консультації;
4. Робота з діагностичними картками;
5. Педагогічні наради, семінари.

Робота з дітьми

1. Діагностика й корекція особистісної сфери;
2. Вивчення дитячого колективу;
3. Діагностика і корекція мотиваційної сфери;
4. Діагностика і корекція самооцінки дітей;
5. Діагностика й корекція взаємин у системі «Дорослий – дитина»;
6. Тестування на шкільну зрілість;
7. Діагностика здібностей;
8. Робот колекційної групи.

Взаємодія з членами родини

1. Психодіагностика:
 - статус дитини в родині;
 - психоемоційний контакт із членами родини;
 - психологічний клімат у родині – рефлексія дитини;
 - розуміння соціальних ролей членів родини та їх адекватне сприйняття;
2. Вивчення соціальних запитів «Скринька батьківських сподівань»;
3. Консультування членів родини;
4. Психологічна просвіта (Газета «Світ дитини»);
5. Робота батьківського клубу, «Театр етичних мініатюр».

ТРАДИЦІЙНІ ФОРМИ РОБОТИ З БАТЬКАМИ

- Батьківські збори;
- Групові та загально садові конференції;
- Індивідуальні консультації;
- Відвідування сім'ї;

Рекомендації з проведення батьківських зборів

- Вони мають просвіщати батьків, а не констатувати помилки і невдачі у розвитку і навчанні дітей;
- Тема зборів обов'язково повинна враховувати вікові особливості дітей;
- Збори повинні мати, як теоретичний, так і практичний характер: аналіз ситуацій, дискусії тощо.
- Збори не місце для обговорення та осуду поведінки дітей.

Рекомендації з проведення батьківських конференцій:

- Вони повинні обговорювати не тільки правила батьків. А й суспільства, активними членами якого стануть діти;
- Проблеми взаємодії, конфліктів батьків і дітей, та шляхи виходу з них;
- Обов'язковим є проведення соціологічних і психологічних досліджень конференцій та їх аналіз, знайомство учасників конференції з результатами досліджень;
- Активними учасниками конференцій повинні виступати самі батьки;
- Обов'язковим для проведення конференцій є прийняття рішення, що намічає заходи щодо заявленої проблеми.

Індивідуальні консультації – одна з найважливіших форм взаємодії вихователя з родиною. Особливо вона необхідна, коли вихователь набрав нову групу. Для того, перебороти острах розмов про свою дитину необхідно проводити індивідуальні консультації – співбесіда з батьками.

- Особливості здоров'я дитини;
- Її захоплення, інтереси;
- Поведінкові реакції;
- Перевага в родинному спілкуванні;
- Моральні цінності родини;
- Особливості темпераменту та характеру

НЕТРАДИЦІЙНІ ФОРМИ РОБОТИ З БАТЬКАМИ

- тематичні консультації
- батьківські вечори
- батьківські тренінгові заняття

Тематичні консультації для батьків

1. Дитина і її психологічний розвиток.
2. Єдина дитина в родині. Шляхи подолання труднощів виховання.
3. Покарання дітей. Яким йому бути?
4. Тривожність дітей. До чого вона може призвести?
5. Сором'язлива дитина. Прояви та шляхи її подолання.
6. Брутальність і непорозуміння в родині.
7. Як розвинути пам'ять та увагу у дитини?

Теми батьківських вечорів найрізноманітніші:

- Рік народження дитини. Яким він був?
- Майбутнє моєї дитини. Яким я його бачу?
- «Можна» і «не можна» у нашій родині.
- Свята нашої родини.

Форми вечорів не лише дають змогу висловлювати свої думки щодо запропонованих тем, а й почути щось корисне для себе в міркуванні інших батьків. Узяти на озброєння у свій виховний арсенал щось нове і цікаве. Але головне, вони повинні вчити слухати і чути один одного, самого себе, свій внутрішній голос.

Батьківські тренінги – це досить активна форма роботи з батьками, що хочуть змінити свою взаємодію із власною дитиною, зробити її більш відкритою і довірливою. У батьківських тренінгах повинні брати участь обоє батьків.

Від цього ефективність тренінгу зростає і результати не змушують себе чекати.

Тренінг проводять з групою, що складається з 12-15 осіб.

Батьківські тренінги будуть успішними, якщо всі батьки братимуть у них активну участь і регулярно їх відвідують.

Щоб тренінг був результативний, він має складатися з 5-8 занять.

З великим інтересом батьки виконують такі тренінгові завдання, як «дитячі гримаси», «улюблена іграшка», «мій казковий образ», «дитячі ігри», «фільм про мою родину».

Батьківські ринги – одна з дискусійних форм спілкування батьків і формування батьківського колективу. Він готується у вигляді відповідей на запитання з педагогічних та психологічних проблем.

Запитання вибирають самі батьки.

На одне запитання відповідають дві родини.

- У них можуть бути різні позиції, різні думки;
- Вся інша аудиторія батьків в полеміку не вступає, а лише підтримує думки родин оплесками;
- Експертами виступають вихователі, психологи визначаючи, яка родина у відповідях на запитання була ближчою до правильного трактування відповіді

Моделі роботи психолога з сім'єю у загальноосвітньому навчальному закладі

Робота з батьками (або з одним з них, частіше це мати) починається в ході ґрунтовної бесіди з приводу історії розвитку дитини, при обстеженні дитини і в процесі заключної бесіди за результатами обстеження. На всіх етапах необхідно створити довірчі, відверті стосунки з батьками обстежуваного дитини. В їх основі лежать повага і розуміння неспокою і тривоги, які відчують батьки. Будь-який натяк на некомпетентність батьків, несхвалення або критика їх дій можуть привести до сильних захисних реакцій, порушення контакту або відмови зустрічатися з психологом.

Під час першої зустрічі з батьками психологу необхідно зрозуміти мотиви звернення за консультацією, роз'яснити цілі та завдання консультування. А.С. Співаковська виділяє кілька типів не цілком усвідомленої мотивації звернення батьків до психолога: «У нас неблагополучний дитина, тому що ми невмілі батьки». У запиті на психологічну допомогу батьки нарікають на свою неспроможність: «Ми часто помиляємося, підвищуємо голос»; «Хочеться бути спокійною, але це так важко ...»; «Ми упустили сина» і т.п. «Наша дитина так само неблагополучний, як і наші подружні відносини». Під час зустрічей з психологом батьки непомітно для себе з проблем дитини переходять до розповіді про подружні стосунки. «Ми часто не знаходимо спільної мови, в нашому домі постійна напруга і т.п.».

Багато батьків недооцінюють обсяг і складність процесу консультування, тимчасових витрат, орієнтовані на отримання готового результату. Важливо також уникати невиправданих очікувань, які можуть призвести до почуття незадоволеності.

Бесіда, проведена психологом за підсумками вивчення ситуації, спрямована на:

- обговорення загального стану дитини, а також характеру, ступеня і причин виявлених труднощів;
- спільну розробку системи конкретних заходів допомоги чи спеціальної корекційної, розвиваючої або тренінгової роботи для дитини;
- обговорення проблем батьків, їхнього ставлення до труднощів дитини;
- планування наступних зустрічей (у разі необхідності).

Алгоритм роботи психолога зі зверненням батьків

Звернення батьків стали більш конкретними і обґрунтованими, вони вже

1. Батьки приходять до психолога з пізнавальною метою, маючи бажання впевнитись, що все гаразд, що в них найрозумніша і безпроблемна дитина.

2. Найчастіше батьки, як і вихователі, вимагають визначити рівень розумового і психічного розвитку дитини. (Слід визначити наступну закономірність – такі батьки в більшості випадків погано сприймають зауваження та рекомендації і надалі їх мало дотримуються).

3. Найкраще виконуються рекомендації, що носять ігровий, розвивальний характер (тому практичні психологи ДНЗ завжди мають у своєму арсеналі набір ігор, вправ, для того, щоб дорозвинути, «підтягти» відставання психічних функцій, які практичні психологи мають рекомендувати для занять батьків з дітьми).

4. Готовність до школи. Велика кількість звертань отримати індивідуальну консультацію з цього питання, незважаючи, що в школі є практичний психолог. (Більшість уважних батьків намагаються виконувати рекомендації, але іноді використовують власний «негативний» досвід, навчаючи дитину, і тоді їх страхи, що будь-яка захоплююча вправа або гра перетворюються на обтяжливе, сумовите і монотонне заняття.

Часто батьки звертаються, щоб виявити задатки і здібності своїх дітей. (Часто у них виникають ілюзії щодо того, що в 3-4 роки можна визначити до чого здібна дитина і розвивати її саме в такому напрямку. Іноді це зводиться до насильницького та інтенсивного навчання дітей музики, іноземної мови, математики).

Завдання практичного психолога полягає в тому, щоб запобігти появі серйозних ускладнень за такого підходу з розвитку дитини і пояснити батькам важливість і необхідність її всебічного розвитку.

5. звертаються не тільки у надзвичайних випадках, але й приходять на консультування щодо вибору стратегії своєї поведінки у ставленні до дитини.

Як працювати зі зверненням батьків

План

1. Перша зустріч:

- визначення суті звернення;
- збір попередньої соціально-психологічної інформації.

2.1. Аналітична робота психолога після першої зустрічі:

- встановлення попереднього діагнозу та прогнозу;
- опрацювання теоретичного матеріалу (за необхідністю);
- формування завдань подальшої роботи, окреслення кола осіб для отримання інформації;
- підбір психологічних інструментів.

2.2. Психодіагностика та корекційна робота:

- збір додаткової інформації, проведення психодіагностичного дослідження;
- розробка психокорекційної діяльності (цілі, напрямки, методи тощо);
- розробка рекомендацій для всіх, кого стосується ця проблема.

3. Рефлексія. Вибір ефективних способів дій для вирішення проблеми:

- обговорення результатів;
- розробка рекомендацій для подальшої взаємодії.

Виділимо основні стадії консультативного процесу:

- Встановлення довіри між психологом та батьками (батьком). На цьому етапі досягається обопільна довіра. Психолог уважно вислуховує батька, проявляючи зацікавленість, емпатію, а також висловлює підтримку у зрозумілій для педагога формі.
- Дослідження та визначення проблеми. Батько описує ситуацію, причини її виникнення. Психолог ставить запитання уточнюючого характеру, інформує про результати обстеження дитини. Уточнення проблеми ведеться до того моменту, поки не буде досягнуто однакового її розуміння. Формулювання проблеми повинна бути ясною і конкретною.
- Визначення варіантів розв'язання проблеми та планування діяльності щодо її вирішення. На цьому етапі позначаються можливості та обмеження батьків у рішенні, визначаються цілі, методи та конкретні шляхи вирішення проблеми.

Особливу увагу психолог звертає на формулювання цілей, які ставить перед собою батько.

Цілі повинні бути *реалістичними* (тобто досяжними); *конкретними* (зовнішньому спостерігачеві повинно бути зрозуміло, в чому конкретно буде проявлятися бажаний результат); *вимірними* (за якими ознаками можна судити, що мета досягнута); перевіряються (повинно бути зрозуміло, чи є рух до цієї мети) і *привабливими* (щоб батько хотів їх досягти). Спеціально обговорюється питання про те, наскільки батьки вірять в себе і свої можливості і які їхні обмеження.

Аналіз та оцінка досягнутих результатів здійснюються на основі *критеріїв*, за якими батько може судити про вирішення проблеми. У разі якщо цілі не досягнуті, можливе уточнення плану вирішення проблеми або повернення на стадію дослідження і визначення.

Таким чином, основна мета психолога, який працює з батьками, - досягнення можливо більш глибокого та об'єктивного розуміння дитини. Тактика роботи з батьками передбачає: докладне обговорення конкретних результатів, отриманих в ході обстеження дитини; інформування їх про хід корекційної або розвивальної роботи, яку проводить психолог; батькам корисно мати на руках психологічний висновок, написане ясным, зрозумілою мовою, або самим записати висновки і рекомендації, так як це допоможе їм обмірковувати результати консультації, знайти конкретні заходи допомоги, перевірити їх правильність, спостерігаючи за змінами в поведінці дитини.

Просвітництво й консультування батьків за актуальних проблем дітей

Невід'ємною частиною роботи психолога є просвітництво батьків. Психолого-педагогічне просвітництво спрямоване на вільний розвиток особистості через передачу педагогічних знань й європейського досвіду гуманістичних відносин. У процесі освоєння педагогічних знань продовжує розвивати особистість самих батьків.

Психологічний просвітництво є формування в учнів і батьків (законних представників), у педагогічних працівників та керівників потреби у психологічних знаннях, бажання використовувати в інтересах власного розвитку; створення умов повноцінного особистісного розвитку та самовизначення учнів кожному віковому етапі, соціальній та своєчасному попередженні можливих порушень становлення особи і розвитку інтелекту.

Консультативна діяльність — це допомогу які навчаються, батькам (законним представникам), педагогічним працівникам та інших учасникам процесу творення у питаннях розвитку, виховання і навчання з допомогою психологічного консультування.

Особливістю консультативної роботи психолога у початковій школі і те, що безпосереднім «одержувачем» психологічної допомоги (клієнтом) не її остаточний адресат — дитина, а що звернувся по консультацію дорослий (батько, педагог). Отже, психолог надає часом лише непряме вплив на дитини. Він тільки дає поради; реалізовувати їх — завдання клієнта.

Попри таку специфіку консультативної роботи шкільного психолога з дітьми молодшого шкільного віку, їх батьками та педагогами, цей напрям є принципово важливим в практичній діяльності шкільного психолога.

Ефективність усієї своєї роботи у значною мірою залежить від того, наскільки йому вдалося налагодити конструктивне співробітництво з педагогами, батьками та адміністрацією школи рішення завдань навчання і виховання школярів.

Консультирование і просвітництво батьків

Психолого-педагогічне консультування батьків може бути організований, з одного боку, на запит батька у зв'язку з надання консультативно-методичної допомоги у організації ефективного детско-родительского взаємодії; з іншого — з ініціативи психолога. Однією з функцій консультативної роботи з батьками є інформування батьків про шкільні проблеми дитини. Також метою консультування може бути необхідність психологічної підтримки батьків на разі виявлення серйозних проблем в дитини або у зв'язки України із серйозними емоційними переживаннями й небуденними подіями його сім'ї.

Запити батьків молодших школярів до психолога за змістом зовсім на зводяться до проблем шкільної неуспішності. Практика роботи психологів-консультантів дозволяє типізувати випадки звернення батьків за психологічної допомогою.

1. Випадки, групуються навколо проблеми поганий успішності: погана успішність за всі чи деяким предметів; погана пам'ять; неухважність; неорганізованість; відсутність бажання вчитися; пагони зі школи; емоційні зриви щодо навчальних успіхів чи неуспіхів та інших.
2. Випадки, групуються навколо тривожності батьків індивідуально-личностних якостей дитини: повільна, утомляемий, впертий, егоїст, агресивний, тривожний, брехливий, конфліктний та інших.
3. Випадки, групуються навколо особливості міжособистісних відносин дитину з однолітками і дорослими: нетовариський, вчитель упереджено належить до дитини, погані відносини між братами та сестрами, нерозуміння дитини батьками та ін.

Запит щодо видатних, з погляду батьків, здібностей дитини: як скласти план індивідуальних занять із дитиною, розрахувати посильну йому навантаження.

До просвітньої роботи шкільного психолога з батьками може бути ознайомлення батьків із актуальними проблемами дітей, насущними питаннями, які вирішують їхні діти в момент шкільного навчання дітей і психічного розвитку. У результаті психологічних розмов на класних зборах, у спеціальні батьківські дні психолог пропонує підходящі до розвитку дитини форми батьківського спілкування.

МЕТОДИКА ТА ФОРМИ РОБОТИ З БАТЬКАМИ УЧНІВ

Визнання власної дитини, прийняття її, любов до неї, авторитет батьків у її очах, доступність батьків для неї — поняття прямо пропорційні. Бажано, щоб перші батьківські збори в навчальному році класний керівник присвятив проблемі «бумерангу» у взаєминах дітей і батьків. Аби дати батькам зрозуміти, яку довгострокову місію на них покладено, необхідно донести до їхнього сприйняття наведені нижче правила благополучних батьків.

1. Чим більше часу батьки проводитимуть зі своєю дитиною в її дитинстві та юнацтві, тим більше вони матимуть шансів у похилому віці бачити дорослих дітей у родинній оселі.
2. Чим менше батьки спілкуватимуться з власною дитиною, тим ймовірнішою стає їхня спокійна старість.
3. Чим частіше батьки власним дітям докорятимуть, тим ймовірніше підкреслена демонстрація немочі старих батьків дорослою дитиною.
4. Чим раніше батьки навчаться терплячості та терпимості до дитини, тим більше в них згодом шансів відчутти щодо себе ті самі терплячість та терпимість.
5. Хамство й брутальність у дитинстві одних практично завжди обертаються незатишною та скривдженою старістю інших.
6. Чим частіше батьки допускають своїх дітей до вирішення важливих питань родини, тим більше шансів у них брати участь у житті своїх дорослих дітей.
7. Подружжя, які хочуть мати дітей, повинні запитати себе не лише про те, яку дитину вони хочуть виростити, але й про те, якою вони уявляють свою старість.

На сучасному етапі психолого-педагогічна освіта батьків повинна мати яскраво виражений випереджальний характер. Наприклад, з батьками старшокласників необхідно обговорювати не лише навчальні питання, але й дорослі проблеми: служба в армії, ранні та цивільні шлюби, терпимість до інших, національні взаємини, релігійні аспекти тощо. Це та багато чого іншого слід обговорити з батьками заздалегідь, аби підготувати їх до майбутніх труднощів.

Якщо психолого-педагогічна просвіта батьків організована погано класному керівникові годі й сподіватися на плідну взаємодію з батьками та на аншлаги на батьківських зборах. Для того щоб психолого-педагогічна просвіта батьків цікавила їх самих, класному керівникові треба не тільки пропонувати теми для обговорення на зборах, але й враховувати пропозиції та побажання батьків під час обрання тем для цих зборів.

Запрошуючи фахівців для співпраці, класному керівникові необхідно пам'ятати, що від компетентності, ерудиції та комунікабельності цих людей залежить ступінь довіри батьків до нього. Відеоматеріали, слайди, статистичні матеріали урізноманітнюють процес просвіти батьків з питань педагогіки та психології, надають йому наочності, переконливості й достовірності.

Доречним буде будь-який аспект психолого-педагогічної просвіти батьків завершувати різноманітними рекомендаціями та консультаціями з актуальних питань, не можна залишати поза увагою жодного питання. Така просвіта надасть батькам змогу побачити себе та інших під час обговорення проблеми, порівняти засоби її розв'язання, зробити відповідні висновки.

Орієнтовні теми для спільного обговорення та просвіти батьків:

- фізіологічні особливості школярів на середньому етапі навчання; психологія п'ятикласника;
- особливості адаптації п'ятикласника до школи;
- моя дитина — дев'ятикласник;
- значення режиму дня вжитті школяра та вільний час у житті школяра.

Батьківські збори

Батьківські збори є основним формою просвітньої роботи психолога з родиною. У цьому вони мають ряд специфічних особливостей:

- Батьківські збори зазвичай сприймається батьками як обов'язкове формальний захід.
- На рідному зборах підвищується рівень тривожності батьків.
- Група батьків, з якою взаємодіє психолог, пов'язана між собою формально і може дуже різнитися віком, соціальним статусом та інших характеристикам.
- Батьки можуть сприймати психолога як вчителя, що перешкоджає звернення щодо нього.

Батьківські збори проводяться один раз на місяць або чверть, залежно від особливостей класу, віку учнів, контингенту батьків. Якщо більшість батьків класу вже мають старших дітей, їм уже не треба розтлумачувати практику та теорію поведінки з дитиною-школярем.

Якщо батьки — переважно люди молоді, то для набуття власного батьківського педагогічного досвіду їм необхідно зустрічатися і з педагогами, і з фахівцями набагато частіше.

Важливо заздалегідь повідомити батьків про терміни проведення батьківських зборів, уже під час першої зустрічі ознайомити їх з розкладом спільних заходів на навчальний рік. Така передбачливість педагогів дуже дисциплінує батьків і дає зрозуміти, що школа цілеспрямовано опікується проблемами родини й приділяє співпраці з нею велику увагу.

Упродовж навчального року класному керівникові треба провести чотири обов'язкових батьківських зборів. На жаль, практика свідчить про те, що зборів на одні чи двоє буває більше: все залежить від конкретних проблем, які вимагають додаткових зборів.

Перші батьківські збори, як правило, є організаційними й проводяться наприкінці серпня — на початку вересня. Наступні декілька є тематичними зборами: потреби батьків, класного керівника, школи, актуальність обговорюваних тем.

Останні збори року є підсумковими та проводяться наприкінці навчального року в травні. За змістом батьківські збори можуть бути *поточними, тематичними або підсумковими*.

Поточні батьківські збори — це збори з традиційним порядком денним: результати чверті, проведених заходів, свят і походів.

Тематичні батьківські збори — це збори, присвячені актуальній темі, в обговоренні якої зацікавлена абсолютна більшість батьків класу. Тематичні батьківські збори зазвичай мають просвітницький характер і спрямовані на розширення знань батьків у сфері виховання дітей.

Підсумкові батьківські збори — це збори, метою яких є підбиття результатів розвитку дитячого колективу за певний час. Під час таких: зборів батьки мають можливість оцінити досягнення всіх учнів, власної дитини, порівняти колишні досягнення з найновішими. Залежно від теми та мети, підсумкові батьківські збори можна проводити в будь-якій формі: це можуть бути урочисті свята, багаття, походи, збори.

Але якими б не були за змістом батьківські збори, вони все одно вимагають ретельної підготовки: їхня ефективність пропорційна ретельності планування, продуманості сценарію, який педагог розробляє або самотужки, або з допомогою батьківського комітету класу й учнів. Має сенс підготувати до кожних батьківських зборів діагностичний або статистичний матеріал, пов'язаний із вивченням окремих аспектів життя учнів класу: корисність зборів для батьків полягає в отриманні особливо актуальної для них саме на цей час інформації. Тому батьківські збори доцільно урізноманітнити такими рубриками, які згодом можуть стати традиційними: «Історія виховання дітей у родині», «Видатні педагоги світу», «Традиції виховання народів світу», «Крилаті фрази про виховання», «Абетка виховання дітей у родині», «Радимо прочитати», «Книжкова полиця батьків», «Обговоріть разом із дитиною», «Скринька мудрості», «Творча майстерня родини» та ін.

Ці та інші рубрики дозволять зробити батьківські збори незвичайними, їх рейтинг зміниться на краще, сприятиме більш тісним взаєминам у ланцюжку «вчитель — учень — батьки».

Значну увагу класному керівникові слід приділити формуванню традицій проведення батьківських зборів: це дозволить викликати в батьків інтерес до зборів, відповідальність і потребу брати участь у справах класного колективу.

Які з традицій батьківських зборів є значущими й ефективними? Наприклад, традиція заохочення активних батьків здійснюється в різних формах: чи то нагородження грамотами, дипломами, сувенірами, зробленими руками учнів, чи то концертна програма, випущені іменні вітальні стіннівки або медалі.

Велике значення для усіх членів родини мають листи подяки, які класний керівник надсилає як учневі додому, так і його батькам на роботу. Великим стимулом для дитини може стати лист подяки, отриманий сім'єю у день народження дитини.

Незмінною темою батьківських зборів можуть стати й певні ритуали. Наприклад, ритуал, умовно названий «Чарівною скринькою», який полягає в написанні дітьми до кожних батьківських зборів листів. Такий ритуал можна започаткувати вже з першого класу. У своїх листах діти можуть розповісти про те, що їм часом важко сказати вголос.

Якщо такий ритуал вкорінюється, батьки з нетерпінням чекають на нього. Іноді традиція написання один одному листів стає ще й сімейною, про що батьки із задоволенням розповідають і дякують за таку нову можливість спілкування.

Для класного керівника дуже важливою є думка батьків про проведені збори. Доречно вводити до сценарію батьківських зборів елементи рефлексії (усний або письмовий аналіз батьками результатів зборів, колажу або стіннівки), тому що ретельно підготовлені, змістовні, не стандартні за формою й актуальні за значенням батьківські збори дійсно можуть перевернути свідомість тат і мам, розбудити в них величезний виховний потенціал і бажання допомогти своїй дитині стати щасливою. Щоправда, існують ще дві умови ефективності батьківських зборів: потреба в них дорослих та авторитетність педагога в очах батьків.

Батьківська конференція

Важливою формою групової роботи з батьками є конференція.

Конференції доцільно проводити як обмін досвідом з виховання дітей або думками з певної проблеми. Предметом обговорення батьківської конференції можуть стати документи з реформування шкільної освіти (дванадцятибальна система оцінювання знань учнів та її зміст або, наприклад Конвенція про права дитини). Конференція, як і будь-яка зустріч із батьками, готується та планується заздалегідь ретельно: відповідна літературна виставка, вивчення думки дорослих, дітей і вчених. Під час конференції може бути ухвалене рішення в рамках обговорюваної проблеми, що неможливо здійснити за відсутності батьків.

Темою для обговорення на батьківській конференції можуть бути й нагальні проблеми навчального закладу: оформлення і ремонт шкільної будівлі, плідність співпраці родини й школи, моральні й естетичні аспекти організації шкільних свят, результати атестації навчального закладу й багато чого іншого.

Доброю традицією школи є щорічні конференції батьківських комітетів класів, які можна проводити двічі на навчальний рік.

На початку року представникам батьківських комітетів класів демонструється готовність школи до нового навчального року, розповідається про досягнуті успіхи, про плани на майбутнє, в яких особлива роль відводиться співпраці з батьками.

Напередодні канікул підбиваються підсумки, відзначається внесок батьківських комітетів у співробітництво зі школою, окреслюються проблеми, які потребують батьківської допомоги.

Не треба нехтувати при цьому зустрічами окремих батьків і батьківських комітетів з адміністрацією школи, фахівцями різних галузей, з педагогічним колективом.

Наприклад, зустріч батьківського комітету класу з переможцями інтелектуальних марафонів, учасниками олімпіад, призерами різних змагань дає величезний стимул для подальшої співпраці учнів і батьків.

Зустрічі поколінь

Ще однією традицією в роботі з класним колективом є проведення зустрічі поколінь на честь свята Перемоги, яке дозволяє на краще змінити взаємини дорослих і дітей. Нагадуємо, що всі ці заходи вимагають від педагога серйозної підготовки, неабияких душевних і фізичних витрат.

Неоціненне значення батьківські зустрічі можуть мати під час роботи і; так званими проблемними дітьми. Зрозуміло, що проблемними вони стають, зокрема, і через нестачу спілкування, розуміння та сприйняття рідними і близькими людьми. За таких умов зустрічі з батьками інших дітей, авторитетність чужих батьків в очах проблемної дитини можуть зробити набагато більше, ніж плідна співпраця фахівців найвищого рівня.

Батьківські клуби

Цікавою формою роботи з батьками є батьківські клуби. Батьківські клуби — це об'єднання за інтересами: спільне захоплення дітей і батьків, однакове розуміння проблеми. Не менш важливим є також інтерес до вивчення літератури з проблем виховання.

Організація клубів батьків — справа, яка згуртовує батьків, розвиває власну спостережливість під час виховання дітей, формує адекватність батьківської самооцінки та критичність до, власних методів виховання, і загалом допомагає уникнути в майбутньому проблем підліткового віку. У батьківському колективі завжди знайдуться ті, що зацікавлені у вивченні різних систем та певних напрямів виховання і навчання. Саме таких батьків слід залучати до участі в клубній роботі.

Засідання клубів зазвичай проводяться три-чотири рази на рік. Батькам вчасно пропонується тематика клубних занять, до якої вони можуть вносити корективи. -

Останнім часом через ситуацію, пов'язану з поширенням наркоманії і токсикоманії в суспільстві, батьки прагнуть якомога більше знати про цю проблему. Неформальна обстановка занять у клубі, залучення фахівців, можливість перегляду відеоматеріалів, зустрічі з тими, хто пережив подібні проблеми у вихованні дітей,— усе це може зробити роботу клубу корисною і необхідною в житті школи. Заняття в клубі згуртовують однодумців-ентузіастів, здатних згодом стати авторитетними товаришами багатьом дітям, яких спіткали серйозні життєві проблеми.

Великою підмогою в роботі класного керівника з учнями можуть стати клуби творчості, членами яких є цілі сім'ї. Такі клуби об'єднують дітей та їхніх батьків спільним захопленням, яке формує зовсім інший простір для обопільних особистісних взаємин. Вивчення світу тварин і рослин, флористика, живопис, поезія та спорт, шиття та плетіння — усі ці інтереси можуть стати підставою для створення клубу

Клубне заняття — це не лише зустріч захоплених людей: це традиції і звичаї спілкування, це вплив на майбутні вчинки людини, це формування її культури та характеру. Класному керівникові слід заохочувати батьків до участі у клубній роботі. Доброю традицією класу може стати щорічна презентація досягнень клубу: чи то у форматі маленького відеофільму, виставки робіт учасників клубу або благодійного аукціону тощо.

Форми роботи, які дозволяють активізувати пізнавальну діяльність батьків.

Педагогічний десант - виступи педагогів на підприємствах, в установах, де працюють батьки, в мікрорайонах, на літніх майданчиках з проблем, які хвилюють батьків. Можливе попереднє опитування на предмет виявлення актуальних тем. Здійснюється також по гарячих слідах події небажаної події, яке хвилює батьків. Може включати в себе відповіді на запитання батьків, групові та індивідуальні консультації, пересувні виставки педагогічної літератури, тематичні стендовики, анкетування батьків. Мета: надання послуг просвітницького характеру, профілактика небажаних явищ в сім'ї, налагодження контакту з батьками, вирішення їх проблем педагогічними методами, залучення їх до співпраці в батьківських клубах, комітетах, курсах тощо.

Батьківські конференції - форма роботи з батьками, яка була популярною в 60-ті роки. Передбачала доповіді педагогів і батьків з актуальних проблем сімейного виховання, відповіді на запитання та обмін досвідом сімейного виховання з певної проблеми. Тема конференції повідомлялася заздалегідь. Її проведення супроводжувалося виставкою педагогічної та дитячої літератури, іграшок, дитячого одягу, страв для дітей, поширенням пам'яток для батьків і дітей. Оскільки у 60-ті роки ці конференції проводилися за допомогою партійних, профспілкових, радянських організацій, то зараз ця підтримка відсутня, необхідно залучати спонсорів, стимулювати виступи батьків та педагогів на конференціях, розробляти буклети, пам'ятки, брошури для батьків з актуальних проблем сімейного виховання.

Консультації - форма роботи з батьками, яка передбачає надання спеціалістом допомоги батькам, які звернулися за нею з різних проблем сімейного виховання. Ці проблеми є непередбаченими для консультанта, тому вимагають від нього не лише глибокої підготовки, а й умінь проаналізувати проблеми, виділити їх причини та наслідки, володіти системним підходом у вирішенні проблем.

Консультації можуть бути:

- а) за кількістю сімей: масовими, груповими, індивідуальними;
- б) за участі членів родини: з усією родиною, з батьком, матір'ю та дитиною;
- в) за місцем проведення: у стаціонарному приміщенні (школі, центрах соціальної допомоги) і не в стаціонарних умовах, виїзні (на підприємствах, установах освіти, за місцем проживання, клубах).

Консультації передбачають проведення анкетування, бесіди, спостереження, тестування, і тому консультанти повинні мати всі необхідні кошти для цього на своєму робочому місці. Доцільним було існування на підприємствах консультаційних бюро, пунктів для батьків з питань сімейного виховання, тому що не всі батьки можуть звернутися за консультацією в центр соціальної допомоги, а на перерві або після роботи це можливо. У таких бюро, пунктах висвітлювався досвід сімейного виховання окремих сімей, пропонувалася література для самостійного опрацювання, пам'ятки, буклети, брошури.

Сімейна шкатулка - підбір матеріалів з досвіду сімейного виховання. Може включати опис традицій, сімейних свят, щоденник матері, опис складних ситуацій з варіантами їх вирішення. Сім'ї запрошуються до читання та обміну матеріалами.

Ще однією формою соціально-педагогічної роботи з батьками є поширення серед них буклетів і брошур про права дитини, попередження насильства в сім'ї, подоланні стресу, конфліктів, дитячих примх, про навчання дітей безпечній поведінці. Цю роботу здійснює в Україні міжнародний гуманітарний центр «Розрада» в м. Києві. Їх буклети розповсюджуються в школах, райвно, психологічних службах, центрах соціальних служб для молоді безкоштовно, але керівники центру вважають, що вони повинні бути скрізь: у лікувальних закладах, на роботі, закладах відпочинку тощо. Ці буклети містять цитати з міжнародних документів про права дитини, роз'яснення їх, поради щодо їх застосування, адреси установ, куди слід звертатися у разі порушення цих прав, опис типових ситуацій та шляхи їх вирішення, конкретні поради і рекомендації щодо поведінки в екстремальних ситуаціях.

Формою просвітництва батьків є аналіз виховних ситуацій на зборах.

Виховна ситуація - це спеціально заданий педагогом стан виховного процесу в середовищі (групі) вихованців; це сукупність зовнішніх і внутрішніх умов, обставин, взаємин, які склалися в даний момент між суб'єктами виховного процесу, які спрямовані вихователем на позитивні зміни у системі міжособистісних відносин і в особистості кожного з вихованців. Виховні ситуації можуть бути спеціально створеними і непередбаченими.

Аукціон знань - активна, але маловідома форма перевірки знань.

Аукціон передбачає:

- Підготовку: а) прийом заявок на участь в аукціоні (з відповідями). Заявки можуть бути колективні та індивідуальні, їх приймає аукціонне товариство (3-4 організатора); б) оформлення кабінету (молоток, кафедра), в) призи з цінами в жетонах.
- Проведення аукціону: ведучий повідомляє про заявку, вислуховує відповіді, запитує «хто більше?», Закриває обговорення: «Продано», коли відповіли всі бажаючі, переможці отримують жетони.
- Підведення підсумків: ті, хто отримав жетони, вибирають призи. Призи присуджуються також найбільш активним учасникам.

Інтелектуальні сімейні вечори - складна форма, яка поєднує в собі кілька форм з метою організації змістовного дозвілля, просвітництва, профілактики негативних явищ, корекції сімейних відносин.

Можливі теми вечорів

- «Круглий стіл». Тема обирається і повідомляється заздалегідь. На початку проводиться бесіда між 3-4 учасниками, які ставлять проблему, обґрунтовують її актуальність, аналізують між собою. Присутні задають питання, слухають. Ставиться ключове питання для суперечки.
- «Доповідач-опонент». Присутні поділяються за бажанням або за допомогою ігрового моменту (скласти розрізані малюнки на 3-х столах, елементи малюнків видаються провідним на початку вечора) на 3 команди: доповідачі, опоненти, журі. При цьому члени сім'ї можуть бути навіть у різних командах. Соціальний педагог повідомляє правила і тему гри. Правила гри: протягом 15 хвилин групи обговорюють питання, яких ставиться три (за кількістю ролей у грі, кожна команда наступного раунду змінює роль), потім будують логіку доповіді з поставлених питань, обирають спікерів.
- «Утопічні ігри». Будується на висуванні нереальних в цей час і в даному виді ідей. Із запропонованих ідей вибираються раціональні з урахуванням їх перспективності. Для вироблення ідей складаються групи з 4-5 осіб, які протягом 20 хвилин готують, а потім пропонують журі свої прогнози бажаного і небажаного майбутнього, можливі варіанти дії в цих умовах.
- «Дебати». Пропонується тема. Учасники поділяються на дві групи: тих, хто відстоює твердження, і тих, хто його заперечує. Суддя на основі попередньо визначених критеріїв визначає, чи можна цю ідею втілювати в життя, за яких умов.
- 5. «Круг». 5-6 учасників сідають навколо столу для обговорення проблеми. Обов'язкова умова: кожен послідовно виступає по колу кілька разів. Розвивається вміння слухати колегу, виражатися коротко, конкретно, не повторюючи вже сказаного, приходити до згоди.
- «Техніка співпраці». Характеризується зміною групової та індивідуальної роботи. Після відносно короткого (10-15 хвилин) групового мозкового штурму учасники розходяться, щоб індивідуально подумати над проблемою ще деякий час (5-10 хвилин), записати додаткові ідеї, модифіковані або розширити наявні пропозиції.
- «Продуктивна гра».

I етап. «Постановка проблеми». Мета - методом мозкового штурму визначити (перерахувати) проблеми в межах запропонованої теми. Експерти аналізують висунуті проблеми і відбирають найбільш значущі для подальшого вирішення.

II етап. «Вироблення ідей». Мета - знайти вирішення проблеми на рівні ідеї, без детальної конкретизації. Експерти аналізують ідеї, відбирають найбільш продуктивні для подальшої роботи.

III етап. «Моделювання». Мета - конкретизувати ідеї на рівні детальної розробки.

IV етап. «Захист моделей». Проходить як відкрите засідання вченої ради, в ході якого представники захищають вироблені моделі. Вчена рада обирається зі складу учасників гри, визначає процедуру захисту, заслуховує доповіді, рекомендує обрані моделі для втілення.

Проблеми для рішення:

- «Ідеальна сім'я»,
- «Викорінення насильства в сім'ї»,
- «Попередження негативних звичок у членів сім'ї»,
- «Боротьба сім'ї з алкоголізмом, наркоманією, курінням»,
- «Нормалізація дитини в сім'ї», «Моральне виховання в сім'ї» (економічне, трудове, естетичне ...).

- **Мозкова атака** - метод, в основі якого лежить генерування нових ідей.

Здійснюється відповідно до особливостей мислення людей: ті, хто здатний до фантазії, стають генераторами нових ідей, ті, хто є реалістами, - критиками.

Рішення проблеми здійснюється по етапах:

- Мотивація до колективного вирішення проблеми.
- Постановка проблеми, сутність, причини виникнення, шляхи вирішення, які вже застосовувалися, ефективність цих заходів, традиційні шляхи, які взагалі існують, і можливості їх застосування, наслідки для майбутнього, ключове питання: Як запобігти ...? Як усунути ...? Як поліпшити ...?
- Генерація ідей групою генераторів.
- Аналіз і критика ідей. Пошук та запис негативного в ідеях.
- Вибір кращого варіанту вирішення проблеми.
- Завершуються інтелектуальні сімейні вечори підбиттям підсумків і аналізом проведених заходів.

Таким чином, форми соціально-педагогічної роботи з батьками - це варіанти організації взаємодії соціального педагога з дорослими, спрямовані на створення умов для активізації пізнавальної діяльності батьків, рішення необхідних задач, надання допомоги і підтримки.

Для того щоб робота з батьками була найбільш ефективною соціальний педагог повинен використовувати також різні методи роботи, найбільш поширеними серед яких є:

- **Педагогічний лекторій.** Передбачає надання батькам систематизованих знань з теорії виховання, залучення їх уваги до актуальних проблем виховання з допомогою лекцій, бесід.
- **Університет педагогічних знань.** Передбачає серйозну підготовку з теорії виховання. Заняття проходять у формі лекцій та семінарів. Батьки беруть участь в обговоренні проблем.
- **Відвідування батьків удома.** Це сприяє налагодженню контактів з родиною, з'ясуванню її загальної та педагогічної культури, умов життя учня, консультуванню щодо єдиних вимог до дитини, обговоренню відхилень у його поведінці, прийняттю необхідних заходів щодо їх запобігання і т.д. Відвідувати батьків учнів можна маючи запрошення від них або домовившись заздалегідь. Несподіваний прихід соціального педагога викликає незручність, збентеження батьків. Під час зустрічі педагог має підкреслити позитивне в дитині, тактовно звернути увагу на недоліки, разом поміркувати над тим, як усунути їх. Дуже важливо створити атмосферу довіри і доброзичливості.
- **Консультації.** Передбачають надання конкретних рекомендацій, порад з актуальних для батьків питань.
- **Тематичні вечори запитань і відповідей.** Сприяють глибокого пізнання методики сімейного виховання. На них запрошують працівників правоохоронних органів, лікарів, психологів, соціальних працівників, фахівців, які займаються проблемами виховання.
- **Ознайомлення батьків з психолого-педагогічною літературою.** Передбачає відбір і надання рекомендацій щодо психолого-педагогічної, науково-популярної літератури для батьків відповідно до проблем, які є в учнів певного класу чи окремої дитини

Інноваційні форми роботи з батьками

Одним із важливих завдань освіти є взаємодія школи і батьків. Робота педагогічних колективів загальноосвітніх навчальних закладів, на нашу думку, має спрямовуватися на активне залучення сім'ї до навчально-виховного процесу, на гуманізацію стосунків між членами родини та педагогами школи.

Педагогізація батьківської громадськості в умовах навчального закладу має набувати інтерактивного характеру.

Інтерактивна форма роботи з батьками — це форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету — створити комфортні умови спілкування та навчання батьків, за яких кожен учасник відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність, є рівноправним, рівнозначним суб'єктом.

Доцільно наголосити, що досить продуктивною інтерактивною формою роботи з батьками є робота в групах. Роботу в групах варто організовувати для вирішення складних проблем, що потребують колективного обговорення. Залежно від змісту та мети педагогізації батьківської громадськості можливі різні варіанти організації роботи груп.

Форми інтерактивної роботи «Коло ідей»

Метою «Коло ідей» є вирішення гострих суперечливих питань, створення списку ідей та залучення всіх учасників до обговорення поставленого питання. Технологія застосовується, коли всі групи мають виконувати одне і те саме завдання, яке складається з кількох питань (позицій), які групи представляють по черзі.

Коли малі групи завершують виконувати завдання і готові подати інформацію, кожна з них по черзі озвучує лише один аспект проблеми, що обговорювалась. Продовжуючи по колу, вчитель (психолог) запитує всі групи по черзі, поки не вичерпаються ідеї. Це дасть можливість кожній групі розповісти про результати своєї роботи, уникаючи ситуації, коли перша група, що виступає, подає всю інформацію.

«Синтез думок»

Дуже схожий за метою та початковою фазою на попередній варіант групової роботи. Але після об'єднання в групи і виконання завдання учасники не роблять записів на дошці, а передають свій варіант іншим групам, які доповнюють його своїми думками, підкреслюють те, з чим не погоджуються. Опрацьовані результати передаються експертам, які знову ж таки зіставляють написане з власним варіантом, роблять загальний звіт, який обговорює весь колектив.

«Діалог»

Суть його полягає в спільному пошуку групами узгодженого рішення. Це знаходить своє відображення у кінцевому тексті, переліку ознак, схемі тощо.

Діалог виключає протистояння, критику позиції тієї чи іншої групи. Всю увагу зосереджено на сильних моментах у позиції інших.

Створюється 5—6 робочих груп і група експертів. Робочі групи отримують 5—10 хвилин для виконання завдання. Група експертів складає свій варіант виконання завдання, стежить за роботою груп і контролює час. По завершенні роботи представники від кожної робочої групи на дошці або на аркушах паперу роблять підсумковий запис. Потім, по черзі, надається слово одному доповідачеві від кожної групи. Експерти фіксують спільні погляди, а на завершення пропонують узагальнену відповідь на завдання. Групи обговорюють і доповнюють її. Занотовується кінцевий варіант.

«Спільний проект»

Має таку саму мету та об'єднання в групи, що й діалог. Але завдання, які отримують групи, різного змісту та висвітлюють проблему з різних сторін. По завершенні роботи кожна група звітує і записує на дошці певні положення. В результаті з відповідей представників груп складається спільний проект, який рецензується та доповнюється групою експертів.

Організація роботи

Учитель (психолог) об'єднує батьків у групи по 4—6 осіб і пропонує їм ознайомитися із завданням.

Одна з груп сідає в центрі приміщення. Це необхідно для того, щоб відокремити діючу групу від слухачів певною відстанню.

Ця група отримує завдання для проведення групової дискусії, сформульоване приблизно так:

- прочитайте завдання вголос;
- обговоріть його в групі;
- за 3—5 хвилин дійдіть спільного рішення або підсумуйте дискусію. Поки діюча група займає місце в центрі, вчитель (психолог) знайомить решту учасників із завданням і нагадує правила дискусії у малих групах. Кожній групі пропонується вголос протягом 3—5 хвилин обговорити можливі варіанти розв'язання проблемної ситуації. Учасники, що знаходяться у зовнішньому колі, слухають, не втручаючись у хід обговорення.

По закінченні відведеного для дискусії часу, група повертається на свої місця, а вчитель (психолог) ставить до всіх такі запитання:

- Чи погоджуєтесь ви з думкою групи?
- Чи була ця думка достатньо аргументованою, доведеною?
- Який з аргументів ви вважаєте найбільш переконливим?

На таку бесіду відводиться не більше 2—3 хвилини. Після цього місце в «Акваріумі» займає друга група й обговорює наступну ситуацію. Наприкінці вчитель (психолог) повинен обговорити з учасниками хід групової роботи, прокоментувати ступінь володіння навичками дискусії у малих групах і звернути увагу на необхідність та нап-рями подальшого вдосконалення таких навичок.

**ОСНОВНІ НАПРЯМИ ОРГАНІЗАЦІЇ СПІВПРАЦІ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА
З БАТЬКАМИ УЧНІВ**

Велике значення під час роботи з батьками учнів мають продуманість і організованість системи співпраці. Спонтанні та погано організовані батьківські збори можуть викликати в батьків хіба що недовіру та тривогу

Від батьків дуже часто можна почути: «У початковій школі вчитель займався нашим класом, а нинішньому класному керівникові до наших дітей немає ніякого діла». Так, у початковій школі класний керівник приділяє учням більше уваги, адже саме він створює як колектив класу, так і колектив батьків, спроможних надалі допомагати новому класному керівникові зберегти та примножити закладені в початковій школі традиції колективу

Батькам школярів будь-якого віку необхідно допомагати ставати гарними батьками. Не можна недооцінювати роль класного керівника в цьому процесі. Таким чином, головним напрямом співпраці класного керівника і батьків стає просвіта батьків і матерів з питань психології та педагогіки.

Звичайно, класному керівникові не подужати цієї проблеми самому. До психолого-педагогічної просвіти батьків слід залучати фахівців різних галузей: лікарів, юристів, психологів, представників громадських організацій, соціальних педагогів, учителів-предметників.

Запитання, відповіді на які батьки, класний керівник та фахівці шукатимуть разом

- Як навчити дитину навчатися?
- Що робити, якщо дитина каже: «Не хочу!»?
- Як боротися з лінню?
- Книга в житті родини й дитини.
- Взаємини дорослих у родині — зразок для наслідування?!
- Свята вдома: якими їм бути?,
- Що треба знати про статеве дозрівання дітей?
- Як запобігти проблемам у вихованні власних дітей?
- Комп'ютер — друг чи ворог?
- Взаємини молодших і старших дітей у родині. Взаємини дітей із друзями та приятелями.
- Як виховати в дитині відповідальність за свої слова і вчинки? Права та обов'язки дитини в родині.
- Здоров'я дитини — основа успішності в навчанні.
- Якщо дитина самотня...
- Шкільний підручник. Як з ним працювати вдома?
- Як навчити дитину виконувати домашнє завдання самостійно?
- Якщо дитина відстає у навчанні...
- Конфлікти в родині та мистецтво їх подолання.
- Страхи дитини. Що за цим стоїть?

Наступний напрям організації співпраці класного керівника та батьків — формування у батьків культури причетності до освітньо-виховного простору школи. Іноді батьки досить негативно ставляться до організації навчального процесу, а в школі — до організації шкільного простору. Причина — в існуванні так званих «паралельних світів» школярських родин і навчального закладу за бездіяльності шкільної адміністрації та педагогічного колективу, а як наслідок — обопільна антипатія та конфлікти між цими «світами». Для виключення можливості існування подібної поляризації в кожній школі має бути розроблена стратегія формування в батьків і учнів культури причетності до освітньо-виховного простору навчального закладу.

Що саме слід включати до цієї стратегії відносно роботи з батьками та наскільки серйозно адміністрація школи повинна контролювати зі свого боку виховний процес у родині?

Ще з початкової школи класному керівникові треба знайомити батьків своїх учнів насамперед із шкільними традиціями, історією та досягненнями: обізнаність батьків у тому, чим саме пишається школа, дуже важлива.

Вступ батьків до єдиного шкільного простору починається зі щорічної традиційної екскурсії шкільною будівлею. Така екскурсія можлива за участі старшокласників та педагога молодших класів. Пропонована зустріч допоможе батькам оцінити оформлення школи, довідатися про успіхи школи за минулий навчальний рік, познайомитися з проблемами, розв'язання яких потребує й їхньої участі. Для середнього й старшого етапів навчання школярів Класний керівник повинен щорічно планувати заходи, спрямовані на інформування батьків про процеси, які відбуваються в школі.

Із цією метою в системі роботи класного керівника на середньому і старшому етапах навчання та виховання учнів має плануватися більше заходів, що потенційно об'єднують дітей і батьків. Наприклад, неабияке виховне значення можуть мати щорічні круглі столи — зустрічі педагогів і адміністрації з найкращими учнями, звичайно, за обов'язкової участі батьків останніх, навіть дідусів та бабусь: тепла й щира зустріч, подяка учневі в рамці, яка прикрашатиме стіни його кімнати,— це також можливість згуртувати всіх учасників процесу навчання і виховання в єдиному освітньому просторі.

На практиці, на жаль, все відбувається навпаки: багато хто з батьків скаржиться на те, що десь із п'ятого року навчання дітей запрошення до школи слугують лише для того, щоб оголосити їхнього малюка аж ніяк не прикрасою цього закладу.

Створити ситуацію ефективної взаємодії школи й родини можливо, якщо педагог познайомить батьків із вимогами, які школа висуває до учнів з перших днів перебування в ній: перш за все — це знайомство зі Статутом навчального закладу, з правилами поведінки в класі, спортивній залі, бібліотеці, їдальні тощо.

Значну увагу слід приділити традиціям проведення уроків і позакласних заходів у школі, ознайомити батьків учнів зі змістом і методикою організації освітньо-виховного процесу в дитячому колективі: батьки мають не лише право, але й обов'язок знати вчителя своєї дитини, шкільні традиції, правила роботи зі щоденниками учнів та їхніми зошитами, систему контролю за виконанням домашніх завдань, критерії оцінювання діяльності учня на уроці.

У п'ятому класі класний керівник повинен ознайомити батьків із змінами в технологічному процесі проведення уроків, із прийомами розвитку читачьких умінь учнів на уроці, зі структурою підручників. Батькам завжди цікаво знати, які теми під час вивчення шкільних предметів найбільш складні, щоб надалі мати можливість допомогти власній дитині вдома.

Педагогічні колективи деяких шкіл у створенні єдиного освітнього простору йдуть набагато далі: батьки мають можливість одержати річний план проведення найважливіших заходів школи, як то батьківські збори, консультації, дні відкритих дверей, творчі звіти класних колективів тощо. Це дозволяє набагато відповідальніше ставитися до організації процесу навчання та виховання учнів як педагогам, так і батькам.

Класному керівникові з перших днів роботи з дитячим колективом треба інформувати батьків про перспективи розвитку класу аби батьки, мали можливість брати активну участь у справах класу. Кожної чверті батьківський колектив необхідно знайомити з планом виховної роботи, ініціювати прийняття спільних рішень з питань організації в класі культурно-масових заходів у канікулярний чи навчальний час, під час планування виховної

роботи цьому треба приділити достатньо уваги. Батьки школярів повинні супроводжувати своїх дітей в театри та музеї, на екскурсії, у походах і поїздках, на сімейних святах і класних годинах, які проводяться з ініціативи дітей або самих батьків.

Неабияке значення має залучення батьків до гурткової та творчої роботи з дитячим колективом, у якому навчається їхня дитина. Деякі школи мають ось яку цікаву практику: в початковій школі кожна сім'я щороку готує один батьківський урок, тема якого обговорюється з класним керівником, а все інше — творчість родини. Таку традицію можна підтримувати й надалі: все залежить від зацікавленості класного керівника в активності батьків класного колективу.

З метою нівелювання тривоги й напруження батьків перед переходом дитини до старших класів педагог уже з середньої школи повинен знайомити батьків учнів з адміністрацією школи та педагогічним колективом. Не менш важливий цей підхід і в роботі усього педагогічного колективу: бачити батьків майбутніх учнів, знати їхнє ставлення до школи й навчально-виховного процесу — це реальна можливість запобігти проблемам у майбутньому.

Орієнтовна тематика зустрічей з батьками в межах формування культури причетності до освітнього простору школи

- Екскурсія — знайомство зі школою і шкільними службами.
- Свято народження класу.
- Зустріч з адміністрацією навчального закладу й соціально-психологічною службою.
- Зустріч батьків «Майбутні традиції класу».
- Круглий стіл «Подорож шкільним підручником».
- Батьківські збори «Книги, які читають усі».
- Презентація класного журналу «Новини шкільних уроків».
- Знайомство батьків учнів зі шкільною книгою рекордів і досягнень класу.
- Організація і проведення батьківських уроків.
- Засідання виїзного клубу вихідного дня.
- Участь у загальношкільній батьківській конференції «Є проблема — є розв'язання».
- «День відкритих дверей у класі» — наочна демонстрація досягнень учнів, батьків і класного керівника колективу педагогів школи.
- Випуск стіннівки силами батьків і дітей.

Форми і методи соціально-педагогічної роботи з батьками

Форми соціально-педагогічної роботи - варіанти організації взаємодії педагога з батьками, спрямовані на створення умов для позитивної активності дітей та молоді, вирішення відповідних завдань соціалізації, надання допомоги і підтримки. У практиці соціально-педагогічної роботи фахівці використовують значну кількість різноманітних форм, проте всі вони мають специфічні ознаки:

- функціональність (пріоритетність для певного напрямку соціально-педагогічної діяльності);
- структурність (відповідність спеціальним вимогам до підготовки та проведення окремих типів форм);
- інтегративність (результати, отримані при використанні одних форм, сприяють впровадженню інших).

У соціально-педагогічної роботи форми класифікують

- за кількістю учасників (індивідуальні, групові, масові);
- домінуючим засобом впливу:
 - *словесні* (лекції, бесіди, диспути);
 - *практичні* (аукціони, тренінги, ярмарки послуг тощо);
 - *наочні* (газети, плакати, соціальна реклама, показ відеофільмів тощо);
- відповідно до напрямів соціально-педагогічної діяльності:
 - *соціальна профілактика* (лекції, бесіди, тренінги, буклети, відеоматеріали і т.д.);
 - *корекційно-реабілітаційна роботи* (вправи з формування певних навичок, супровід, консультування і т.д.);
 - *соціально-педагогічна захист* (патронаж, консультування, листування, оформлення документів тощо)

Робота психолога з родиною вимагає розуміння системної динаміки сім'ї (як сім'я реагує разі появи в дитини симптому) з оцінкою індивідуальних реакцій (які проблеми стають перед кожним членом сім'ї та дитиною). На початку діалогу з батьками можна буде запитати, що і у взаємовідносинах йде як годиться. Це задає позитивний налаштування та дозволяє всім розслабитися, дізнатися, що є доброго та міцного на що можна використати.

Можливі причини, за яких батьки можуть звернутися до психолога.

Можна виділити загальні причини звернення батьків до психолога:

- затримка розумового розвитку (соціально-педагогічна запущеність), загального психологічного та особистісного розвитку;
- визначення особливостей пізнавальної діяльності учнів (у рамках вікової норми);
- погана пам'ять та слабка увага; обдарованість;
- різні відхилення (неврози та інші розлади психічного здоров'я);
- визначення готовності дитини до шкільного навчання; гіперактивність або частий прояв агресивності, тривожності (стан тривоги повторюється часто й у найрізноманітніших ситуаціях – при відповіді біля дошки і т. п.), дитячі страхи.

Слід зазначити, що звернення батьків до шкільного психолога — здебільшого складна ситуація для сім'ї. Батьки побоюються, що отримають інформацію, яка не відповідає їх уявленням про дитину і себе, що їх не зрозуміють, звинуватять у чомусь, але головне не стояти осторонь і не боятися змін у своєму житті, тільки спільною співпрацею ми зможемо зробити крок вперед.

Тематичні зустрічі психолога з батьками спрямовані владі на рішення актуальних психолого-педагогічних завдань, сприяють поліпшенню компетентності батьків, що необхідне створення сприятливих умов розвитку дітей. У кожному з цих напрямів потрібно об'єднати дії шкільного психолога і батьків.

Залежно від специфіки зборів і завдань виділяються такі форми участі психолога у зборах.

1. Виступ-презентація. Невеликий виступ інформаційного характеру.
2. Виступ-дослідження. Одержання будь-якої інформації від своїх батьків шляхом анкетування, розмови.
3. Тематичний виступ, що містить психологічну інформацію прикладного характеру по актуальною для батьків темі.
4. Тематичні батьківські збори. Психолог може бути організатором, його дійовою особою разом із педагогами.

ДІАГНОСТИКА: ПОПЕРЕДНЯ, ОПЕРАТИВНА ТА ПІДСУМКОВА

Одним із найважливіших напрямів роботи класного керівника є діагностика. Дехто з педагогів може заперечити: якщо в школі працюють психологи — їм і займатися діагностикою. Однак ідеться не про психологічну діагностику як таку, а про психолого-педагогічну діагностику, яка вирізняється індивідуальним характером і оперативністю. Конструктивне планування виховної роботи в класному колективі учнів та налагодження роботи з батьками неможливе без використання психолого-педагогічної діагностики.

Діагностика в роботі класного керівника з класом може бути попередньою, оперативною, підсумковою — залежно від ситуації.

Якщо педагог грамотно використовує діагностичні матеріали, і може докорінно змінити спосіб спілкування в родині, статус окремих її членів, стратегію поведінки дорослих щодо дитини. У роботі з класом діагностика допомагає виявленню проблемних ситуацій в окремих родин і дозволяє обрати правильну лінію поведінки з батьками проблемних учнів.

Однак діагностика в роботі класного керівника — це й досить небезпечне знаряддя, тому використовувати його педагог може за умови абсолютної впевненості в позитивних наслідках такого методу для конкретної дитини та її родини.

Діагностичний процес передбачає чітке визначення цілей і очікуваних результатів: займаючись нею, класний керівник повинен ставити перед собою певні питання (наприклад, якого результату він очікує від діагностики, як працюватиме з одержаним матеріалом або які зміни на краще вона принесе) і обов'язково знаходити на них обґрунтовані відповіді.

Попередня діагностика потребує підготовки:

- батьківських зборів;
- тематичних та індивідуальних консультацій;
- позакласних заходів; поїздок і екскурсій;
- планування позакласної роботи з колективом учнів;
- аналізу роботи з класом.

Оперативна діагностика необхідна для розв'язання конфліктних ситуацій у родині під час підготовки до співбесіди між школярами, вчителями й учнями.

Підсумкову діагностику доцільно проводити наприкінці навчального року за результатами участі класу у святах, конкурсах і фестивалях. Це необхідно для оцінки проведеного заходу через сприйняття всіма присутніми, що дозволить вдосконалювати роботу з родиною й учнями. Добре організована підсумкова діагностика роботи школи в цілому і виховної системи школи зокрема допомагає в оперативному розв'язанні питань якісного просування колективу у своєму розвитку, плануванні заходів, ефективність яких не викликає сумнівів.

Діагностика потреб батьків у психолого-педагогічній підготовці

Мета:

- З'ясувати, чого досягнуто у сімейному вихованні.
- З'ясувати, яка допомога потрібна батькам.

Алгоритм поведінки

1. Повідомлення мети.
2. Поділ батьків – учасників на мікрогрупи.
3. Консультація про те, як потрібно заповнювати діагностичну анкету.
4. Опрацювання анкети.
5. Ознайомлення з результатами діагностування.
6. Планування роботи психолога на основі діагностування.

Отримавши загальні дані, ми плануємо роботу психологічного семінару і групових консультацій для батьків.

Причому є можливість залучити помічників з числа самих батьків, що заявили про наявний позитивний досвід виховання тих або інших якостей.

Тест для батьків „На чому ґрунтуються стосунки батька й матері з дитиною?”

Якщо ви згодні з наведеними нижче підтвердженнями, запишіть собі 1 бал. Якщо ні – 0 балів.

- Іноді дуже шкода, що дитина виросте і стане дорослою;
- Якщо дитина говорить неправду, то вона, швидше за все, не бреше, а фантазує;
- Сучасні шкільні програми надто складні;
- Мати повинна бути емоційним посередником між дитиною і батьком, тому батькові властива надмірна суворість;
- Якщо дитина зайнята корисною справою, але в неї нічого не виходить, слід похвалити за зусилля;
- Наївна безпосередність – це скоріше достоїнство дитячого віку, а не недолік;
- Якщо дитина не засинає в темряві, їй необхідна лампа-каганець;
- Багато дитячих витівок пояснюються поганим впливом однолітків.
- У кожної дитини є свої достоїнства, які набагато важливіші від недоліків;
- Дитина могла б досягти великих успіхів, якби вчителі ставилися до неї доброзичливо;
- Коли батько й мати по-різному оцінюють поведінку дитини, важливішою має бути думка матері, оскільки жінки – природжені вихователі;
- У дитинстві всім необхідні заняття спортом;
- За сімейним столом кращі шматочки слід віддавати дітям;
- Дитяча неслухняність часто виникає тому, що батьки вимагають від дитини неймовірного;
- Коли дитина подорослішає, то неминуче зустріне в житті труднощі, тому обов'язок батьків – до цього часу відводити дітей від них.

Підсумки:**15 балів**

- Батько. Ви недооцінюєте роль чоловіка у вихованні. Ваша вимогливість до дитини буває продиктована вашим настроєм, а не поведінкою дитини.
- Мати. Ви дуже любите дитину, але забуваєте про те, що дитина виросте й вирішуватиме свої проблеми сам

14-8 балів

- Батько. У вихованні дитини є відстороненість.
- Мати. Дитині необхідно більше вашої емоційної участі в її житті.

Менше 8 балів

- Батько. Не будьте занадто суворим до своєї дитини.
- Мати. Вашій дитині потрібно більше м'якості та заохочення

Тест для батьків для виявлення типу сімейних відносин

Виберіть свої варіанти відповідей на 10 запитань і позначте їх.

1. Чи читаєте ви своїй дитині книжки перед сном?
 - систематично-3;
 - інколи -1;
 - ніколи, читає дружина (чоловік, бабуся, дідусь тощо) - 0;
 - а навіщо забивати дурницями дитині голову перед сном? - 2.
2. Чи довіряє вам дитина свої таємниці і переживання?
 - у хвилини відвертості - так - 3;
 - про всі таємниці дізнаюся від сусідів, вчителів, знайомих - 4;
 - а навіщо мені її таємниці? - 1;
 - як мені знадобиться дізнатися, натисну – і все скаже - 2.
3. Скільки часу за день ви спілкуєтесь з дитиною?
 - стільки, скільки конче необхідно - 2;
 - з ранку до ночі - 4;
 - увесь вільний час - 3;
 - я не маю часу для спеціального спілкування - 1.
4. Якщо вихователька (вчителька) не задоволена поведінкою чи результатами навчання вашої дитини, що ви зробите?
 - дам прочухана, не дозволю дивитися мультики (піти погуляти тощо), примушу визубрити новий матеріал тощо - 2;
 - допоможу дитині розібратися в ситуації (зрозуміти складний матеріал) - 3;
 - дитина отримала зауваження (погану оцінку) – нічого страшного, наступного разу виправиться – 1;
 - влаштую скандал виховательці (вчительці) - 4.
5. Як ваша сім'я проводить літній відпочинок?
 - тато – в один бік, мама – в другий, діти – до бабусі (в табір тощо) - 1;
 - намагаємося провести відпочинок разом - 3;
 - відправляємо дітей до бабусі чи в табір, а самі їдемо відпочивати - 2;
 - куди дитина захоче, туди й поїде - 4.
6. Після сварки з дитиною хто першим починає миритися:
 - той, хто першим усвідомить свою провину – 3;
 - ніхто і ніколи, все налагоджується само собою – 2;
 - певна річ, дитина, вона ж наймолодша – 2;
 - завжди я, шкода ж дитини! – 4.
7. Чи намагаєтесь ви виконати всі бажання своєї дитини?
 - так, стараюсь виконати усі – 4;
 - так, якщо маю кошти і час – 3;
 - бажання – так, примхи – ні – 2;
 - це діти мають виконувати бажання дорослих – 1.
8. Як часто ви даєте дитині вказівки, поради, робите зауваження?
 - постійно – 2;
 - у разі необхідності – 3;
 - давати поради і вчити жити – безнадійна справа, тому я усім раджу цього не робити – 1.
9. Чи здатні ви віддати свою дитину надовго (більше місяця) на виховання державному закладу чи родичам?
 - тільки, якщо нема іншого виходу - 3;
 - так я і роблю – 2;
 - ніколи в світі – 4;
 - де захоче, там і житиме – 1.
10. Якщо дитина без дозволу взяла гроші і потратила на свої витребеньки, що ви зробите?
 - шкуру здеру! – 2;
 - поговорю, поясню, чому так не можна робити – 3;
 - то й нехай, «все найкраще – дітям!» - 4;
 - в моєму домі гроші не валяються аїде – 1.

А тепер підрахуйте суму балів за усі ваші відповіді. Нижче наведені розшифровки отриманих чисел.

Від 1 до 16 балів

Ви – байдужа мати чи батько. Для вас дитина – другорядний продукт вашого життя, досить обтяжливий додаток, щоб не сказати тягар. Ваше життєве кредо: "Хочу пожити для себе!", і саме на цьому базуються ваші стосунки з дитиною. Оскільки ви живете тільки власним життям, в якому для дитини місця нема, то ваша байдужість, відповідно, рано чи пізно викличе байдужість до вас з боку дитини. Рік у рік емоційна відстань між вами і дитиною зростатиме і зрештою перетвориться на прірву. Ви не потребуєте і не відчуваєте радості і тепла від спілкування з дитиною. Вас пов'язують лише побут, матеріальні речі.

Від 16 до 25 балів.

Ви - тиран. Вважаючи себе найголовнішим членом сім'ї, на якому «все тримається», ви вимагаєте від дитини незаперечного послуху і покірності. Для вас існує лише ваша думка, а думка, бажання, проблеми дитини вас не цікавлять, оскільки не є важливими. Ви твердо знаєте, як треба виховувати дитину, і чітко дотримуєтесь своїх правил. Опір дитини вас обурює і доводить до шаленства. Можливо, ваша дитина намагається врятуватись від вас тим, що замикається в собі і мовчки, покірно вислуховує ваші нотації та виконує ваші вимоги. Цілком можливо, що коли „ваша слухняна овечка” виросте, то почне робити все навпаки, тож матимете цілковиту протилежність тому, чого ви навчали довгі роки. А можливо, збереже зовнішню слухняність і намагатиметься триматись від вас якнайдалі...

Від 26 до 34 балів.

Ви – справді хороша мати чи батько. Маєте повний контакт з дитиною, знаєте її таємниці, проблеми, радощі й болі. Дитина вважає вас своїм другом, не хоче засмучувати вас своєю поведінкою, а якщо все-таки так стається, то ви швидко знаходите порозуміння, і конфлікт не переростає у хронічні скандали. Ви знаєте свою дитину і можете передбачити її реакцію чи поведінку у певних ситуаціях. Дитина почувається захищеною у сім'ї. У вас справжні близькі стосунки, що не переходять в панібратство, бо ви вмієте зберігати дистанцію і авторитет, бути вимогливим при потребі.

Від 35 до 40 балів.

Ви – прислуга своєї дитини. За власним бажанням ви обслуговуєте її не тільки в побутовому сенсі, а й у моральному: дитина крутить вами, як собі хоче, пристосовує вас до своїх потреб і виконання бажань, вважаючи себе пупом землі. Будьте готові до того, що коли вона виросте, то не буде рахуватися з вами. Можливо, ви свідомо приносите себе в жертву, але задумайтесь ще й про таке: плекаючи егоїста, ви виростите нещасну людину, бо рано чи пізно ваша дитина з'ясує, що світ таки не крутиться тільки навколо неї. І хтозна, чи зможе вона з цим примиритися...

Анкети для батьків

№1

1. Прізвище, ім'я, по батькові.
2. ваша освіта.
3. Чи цікавитесь ви педагогічною літературою?
4. На яких принципах побудовані у вашій сім'ї стосунки між батьками й дітьми?
5. Чи має дитина у вашій сім'ї право на власну думку?
6. Які обов'язки має ваш син (донька) у родині?
7. Назвіть найхарактерніші позитивні риси вашої дитини.
8. Чи має ваш син (донька) проблеми із здоров'ям? Нащо слід звернути увагу класному керівникові?
9. Як ваша дитина ставиться до молодших і старших членів сім'ї?
10. Які риси характеру ви хотіли б бачити у своїй дитині?
11. Яку допомогу ви могли б надати класному керівникові у формуванні дитячого колективу?
12. Про що хотіли б дізнатися на батьківських зборах?
13. Чи потрібні вам індивідуальні консультації щодо виховання вашої дитини?
14. Що, на ваш погляд, є найскладнішим у вихованні дитини?

№2

1. Чи довіряє вам ваша дитина?
2. На яких принципах будуються взаємини у вашій сім'ї?
3. Яка найчастіша причина ваших конфліктів і непорозумінь з дитиною?
4. Як вирішуються у вашій сім'ї такі проблеми?
5. Хто перший робить крок до примирення?
6. Чи знаєте ви друзів своєї дитини?
7. Чи бере участь ваша дитина у плануванні сімейного бюджету?
8. Коли останній раз ви обговорювали у своїй родині прочитану книжку? Що це була за книжка?
9. Чи має ваша дитина уявлення про коло ваших обов'язків на роботі?
10. До яких господарських справ ви залучаєте свою дитину?
11. Чи знають ваші діти про своїх дідів і прадідів?
12. Яке найтяжче покарання і яке заохочення ви застосовуєте до своєї дитини?
13. Які сімейні традиції є у вашій родині?
14. Чи цікавить вас життя дитини поза стінами домівки?
15. Що, на ваш погляд, найскладніше у вихованні дитини?

№3

1. Скільки часу (приблизно) ви приділяєте для спілкування з дитиною:
 - протягом дня...
 - протягом тижня...
 - в бесідах, розмовах...
 - у спільній роботі...
 - в кіно, театрі, бібліотеці...
 - під час прогулянок...
2. Чи є інші види спілкування? Вкажіть їх.
3. Чи вважаєте ви цей час спілкування достатнім для виховання дитини?
4. Чому?
5. Чи вважаєте ви, що вірно розумієте особливості своєї дитини?
6. Чи зустрічаєте ви труднощі у вихованні дитини? Які? Як ви їх розв'язуєте?

№4

Чи знаєте ви свою дитину?

1. Назвіть риси характеру вашої дитини, які вам подобаються.
2. Які негативні риси характеру вашої дитини слід подолати?
3. Який у неї темперамент? Як ви враховуєте його у виборі заохочень і покарань?
4. За які вчинки ви частіше караєте дитину?
5. Що є причиною конфліктів вашої дитини з друзями?
6. Чи запрошуєте ви друзів дитини на День народження і просто так у гості?
7. У якій діяльності ваша дитина найбільш розкриває позитивні риси характеру?
8. Чи враховуєте ви астрологічні дані про свою дитину у вихованні? Як?
9. На вашу думку, яким авторитетом ви користуєтесь у своєї дитини?

КОРИГУВАЛЬНА РОБОТА

Значущим напрямом діяльності класного керівника з родинами учнів є також коригувальна робота.

Діагностична робота класного керівника у відриві від коригувальної не лише не має сенсу, але й може завдати шкоди та скалічити душі дітей і дорослих, призвести до агресії і конфліктів. Головне призначення коригувальної роботи — надання батькам своєчасної психолого-педагогічної допомоги та підтримки під час розв'язання таких проблемних ситуацій у сімейному вихованні, як:

- криза адаптації до шкільного навчання;
- раннє статеве дозрівання дітей;
- нестабільне становище дитини в родині;
- втрата батьків або близьких людей;
- розлучення батьків;
- вплив на дитину компанії.

Родина потребує коригувальної допомоги та підтримки з боку педагога у разі виходу дитини з-під контролю батьків і підпадання під вплив не просто поганої компанії, а секти, яка стає для неї більш значущою за власну родину. Коригувальна робота — це, зокрема, і заходи з профілактики шкідливих звичок (тютюнопаління, токсикоманії, наркоманії).

Але ефективність такої роботи багато в чому залежить від активності та підтримки батьків. Таким чином, взаємні допомога та підтримка педагога і родини задля спільної мети — запорука успіху в нелегкій справі виховання майбутнього країни.

Індивідуальна коригувальна робота класного керівника має спрямовуватися також і на роботу з родиною, в якій зростають обдаровані діти. Немає таємниці в тому, що іноді становище такої дитини у звичайному класі досить важке. Завдання класного керівника — з одного боку, створити умови для максимального розвитку таланту та здібностей такої дитини з іншого — зберегти її душевний спокій, комфорт та гідність у дитячому колективі.

Не меншого коригування потребують і проблемні сім'ї. Класному керівникові треба мати уяву про родини своїх учнів, щоб відразу ж дати зрозуміти безвідповідальним батькам, аби не очікували на спокійне та безтурботне життя.

Ми вважаємо, що індивідуальне коригування буде доречним і щодо неповних родин: саме вони потребують посиленої уваги з боку шкільно адміністрації та соціально-психологічної служби. Найчастіше такі сім'ї зайвий раз не звертаються по допомогу, але коли вже спромоглися це зробити — то з проблемою, розв'язання якої потребує оперативного втручання різних фахівців і служб: юристів, лікарів, психологів або правоохоронних органів.

ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА Й РОДИНИ

Наведені вище напрями спільної діяльності класного керівника й родини будуть ефективними в разі використання класним керівником активних форм взаємодії з родинами своїх учнів.

З першого ж дня роботи з колективами дітей і батьків класний керівник повинен прагнути розуміння значення тих вимог, які школа висуває родині (за умови, звичайно, розумності цих вимог).

Взаємодія родини й класного керівника буде ефективною тоді, коли педагог дозволить батькам виявити ініціативу й підтримає їхні пропозиції. Спілкування з батьківським колективом треба здійснювати в дусі чемності та коректності, із самого початку обговорюючи ті правила спілкування, на яких базуватиметься робота з батьками.

Правила ефективної взаємодії, якими педагог керуватиметься в роботі з родинами учнів, можуть бути приблизно такими:

1. Батькам потрібна підтримка, допомога й добра порада. Якщо ви маєте їх, створіть необхідні умови для спілкування.
2. Не розмовляйте з батьками поспіхом: якщо ви не маєте часу, домовтеся про зустріч іншим разом.
3. Розмовляйте з батьками спокійно: зверхність та повчання викликають роздратування і негативну реакцію з їхнього боку.
4. Вчіться вислуховувати батьків з болючих питань.
5. Не поспішайте з висновками! Добре обміркуйте почуте від батьків.
6. Отриману від батьків інформацію зберігайте в таємниці.
7. Якщо ж все-таки існує професійна необхідність поділитися конфіденційною інформацією, доведіть це до відома батьків.
8. Пам'ятайте: під час зустрічі з родиною учня будь-який батько прагне почути про свою дитину не тільки погане, але й хороше.
9. Будь-яка зустріч з родиною школяра має завершуватися конструктивними рекомендаціями для батьків і учня.
10. Якщо педагог вважає себе некомпетентним з якоїсь проблеми, йому варто вибачитися перед батьками та запропонувати їм звернутися за консультацією до фахівців.
11. За активної участі батьків у житті класу й школи їхні зусилля мають бути відзначені класним керівником і адміністрацією школи.

Головними формами взаємодії класного керівника з родиною є індивідуальні та групові форми роботи.

До групових можна віднести такі форми взаємодії, як батьківські збори, конференції, вечори запитань і відповідей, батьківські університети.

Групові форми роботи доцільні для організації психологічної освіти батьків, зустрічей з адміністрацією навчального закладу із нагальних проблем шкільного життя або, наприклад, з питань реформування школи.

Аби ці форми спілкування були ефективнішими, батькам слід надати можливість брати участь у плануванні занять, приміром, батьківських університетів або інших форм їхньої взаємодії зі школою.

Орієнтовний тематичний план групової роботи з родиною в школі на новий навчальний рік, одержаний батьками на підсумкових батьківських зборах, дозволяє заздалегідь визначити ступінь зацікавленості батьків з тієї чи іншої теми або у справі, а також організувати майбутні зустрічі з максимальною ефективністю. Батьки відмічають найбільш цікаві форми взаємодії.

Відповіді батьків класний керівник потім аналізує і на цій підставі планує їх участь у житті класного колективу на новий навчальний рік.

Пропоновані заходи роботи з батьками протягом навчального року (5—9 класи)

Місяць	Заходи
Вересень	Класні батьківські збори разом з учнями
	Шкідливі звички та як з ними боротися (6 класи)
Жовтень	Поговоримо про дружбу щиро й удавану (7 класи)
	Як навчитися бути відповідальним (8 класи)
Листопад	Класні батьківські збори «Аналіз результатів І чверті» (5—9 класи)
	Конференція батьків 5—7 класів «Традиції родини та їх значення у вихованні». Обмін досвідом виховання дітей у родині
	Попереду — іспити (9 класи)
Грудень	Мої батьківські університети
	Правові знання та їх значення в житті родини (8—9 класи)
	Святкуємо разом: Новий рік із батьками й дітьми (5—7 класи)
Січень	Базова освіта. Що далі? Обмін думками: батьки — вчителі
	Зустріч адміністрації навчального закладу з батьківськими комітетами школи. Аналіз роботи школи за перше півріччя й плани на майбутнє
	Засідання піклувальної ради навчального закладу. Звіт батьківського комітету школи про роботу за перше півріччя
	Засідання дискусійного клубу батьків «Еврика»
	Зустріч із психологом і соціальним педагогом школи (8 класи)
Лютий	Святкове підбиття підсумків конкурсу «Тато, мама, я — щаслива сім'я» (5—7 класи)
	Батьківські збори по паралелях за темою «Мої запитання до шкільного підручника» (8—9 класи)
Березень	Мої батьківські університети. «Як навчити дитину бути моральною» (5—9 класи)
	Святкові батьківські збори до Дня матері «Абетка людяності»
Квітень	Радість створюємо разом. Тиждень творчого спілкування дітей і батьків класу (5—9 класи)
	Круглий стіл разом із адміністрацією навчального закладу за темою «Це варто обговорити» (9 класи)
Травень	Підсумкова звітна конференція батьківських комітетів школи
	Підсумкові батьківські збори в класах за темою «От і стали ми дорослішими на рік» (5—9 класи)
Червень	Участь батьків у ремонті шкільної будівлі та підготовці школи до нового навчального року
	Участь ініціативної батьківської групи в походах і поїздках з учнями школи

Добре налагоджена й організована взаємодія родини й школи дозволить батькам усвідомити необхідність набуття нових знань для розвинення із власної дитини здорової і повноцінної особистості, а також безпосередньо спілкуватися з людьми, які допомагають стати їм справжніми, батьками.

Групові форми роботи з родиною, їхнє розмаїття у школі сприятимуть обранню батьками найбільш прийняттого для них виду спілкування з педагогами та іншими фахівцями школи.

Індивідуальна робота з батьками

Чи не найпровіднішу роль у роботі класного керівника відіграє індивідуальна робота з батьками, формами якої можуть бути індивідуальні консультації, бесіди, відвідування вдома.

Індивідуальні консультації проводяться за ініціативи батьків або класного керівника. Приводом для запрошення батьків на консультацію можуть стати результати спостережень педагога за дитиною, проблеми в спілкуванні дитини з однолітками або педагогами, конфліктні ситуації.

Під час підготовки та проведення індивідуальної роботи з родиною існують певні етичні правила спілкування з батьками

1. Необхідно заздалегідь обговорити можливість проведення такої консультації.
2. Батьків слід запрошувати на консультацію доброзичливо та спокійно.
3. Час консультації або бесіди має бути чітко обговорено.
4. Батьки не повинні чекати своєї долі під дверима.
5. Бажано, аби на зустрічі були присутні обидва з батьків.
6. Мету консультації, її актуальність треба чітко сформулювати.
7. Батькам бажано надати можливість повною мірою висловитися щодо обговорюваної проблеми.
8. Усі аргументи батьків «за» і «проти» треба уважно вислухати.
9. За необхідності в ході консультації можна організувати зустріч з фахівцями.
10. Результатом консультації повинні стати чіткі рекомендації та пропозиції з обговорюваної проблеми. . '

Відвідування дитини вдома

Насправді, відвідування дитини вдома — найостанніший захід. Не всі батьки готові до того, щоб класний керівник турбував їх удома, однак якщо спільне шкільне життя ледве починається, слухний час вчитися бути разом. Викладач може прийти не тільки перевірити куточок школяра, але й привітати з днем народження, відвідати хвору дитину разом з її однокласниками, за потреби допомогти в хатній роботі. Застосовувати такі прийоми можна тільки тоді, коли вони викликані певними обставинами в житті учня. Проте останнім часом ми подекуди спостерігаємо ситуації насильства по відношенню до дитини. Діти в таких родинах почуваються вигнанцями, і при цьому далеко не завжди школа й класний керівник знають правду про родинні обставини. Якщо батьківському комітетові відомо про проблемні ситуації в родинах учнів класу, слід відвідувати такі сім'ї не кидаючи їх напризволяще.

На старшому ступені навчання неабиякою підтримкою в організації виховання учнів є консультації для батьків. Кожну консультацію або бесід класний керівник повинен ретельно аналізувати. Результати відвідування вдома, консультацій фіксуються в щоденнику класного керівника і є керівництвом до дії на наступних зустрічах з родиною.

Батьківський комітет класу

Велику роль у співпраці батьків учнів і класного керівника відіграє батьківський комітет класу. Від злагодженості та відповідальності роботі цього комітету залежить атмосфера класного колективу, взаємини батьків один з одним, спілкування дорослих і дітей.

Добре організований батьківський комітет може виконувати в клас різні функції, однією з яких є допомога в організації навчально-виховного процесу: наприклад, організація конкурсів на кращий щоденник, зошит, рейдів-перевірок дбайливого ставлення учнів до свого портфеля, підручників чи письмового приладдя.

Особливе значення має участь батьківського комітету в днях відкрити, дверей класу та днях самоврядування.

Ще одна важлива функція батьківського комітету класу — допомога класному керівникові в позакласній роботі. Насамперед — організація та проведення батьківських уроків у класі, тобто надання можливості для творчості, імпровізації кожній родині. Під час батьківського уроку діти знайомляться із захопленнями конкретної сім'ї, дізнаються про цікаві традиції та звичаї, розширюють свій кругозір.

Крім таких уроків, батьківський комітет може допомогти класному керівникові в організації свят, екскурсій і поїздок.. Допомога батьківського комітету в розв'язанні проблем із відвідуванням театрів, музеїв, виставок є досить значною, усі ці заходи цікаві не лише дітям, але й самим батькам побачити свою дитину в незвичній обстановці, проаналізувати її поведінку ставлення до того, що відбувається, просто поспілкуватися зі своєю дитиною та іншими дітьми.

Багато чого може зробити батьківський комітет для розв'язання господарсько-побутових питань класу: ремонт кабінету, меблів, харчування дітей у шкільній їдальні, дотримання санітарно-гігієнічних і профілактичних норм — це й багато чого іншого може перебувати в компетенції батьківського комітету

За певних обставин батьківський комітет має не лише право, але й обов'язок взяти участь у роботі школи з проблемними родинами: це і відвідування учнів удома, і профілактичні бесіди, і захист прав учнів у різних інстанціях.

Батьківський комітет обирається загальними зборами батьків з урахуванням пропозиції класного керівника та за ініціативи самих батьків.

Термін повноважень батьківського комітету — один рік, але за нагальної необхідності його може бути переобрано позачергово або подовжено його повноваження. Починаючи роботу із класом, класному керівникові слід попередити батьків про щорічне оновлення членства в батьківському комітеті. Треба наголосити також на тому, що робота в батьківському комітеті кожного з батьків дозволить усвідомити проблеми класного керівництва та активно брати участь у їх розв'язанні.

Зазвичай обов'язки в батьківському комітеті розподіляються між його головою, заступниками, які відповідають за окремі ділянки роботи, і скарбником.

Голова батьківського комітету організовує його загальну діяльність, разом із заступниками складає план роботи, допомагає класному керівникові під час підготовки та проведення батьківських зборів, представляє колектив батьків класу в батьківському комітеті школи.

За необхідності захисту прав учнів класу в правових структурах голова бере участь у них або у відвідуваннях проблемних родин, а також допомагає розв'язувати конфлікти в дитячому колективі.

Заступник голови батьківського комітету, відповідальний за результативність навчальної діяльності учнів класу, організовує участь батьків у шкільному житті дітей: відвідування уроків, днів творчості в класі та школі. Він допомагає класному керівникові придбати необхідні навчальні; посібники; обдарованим учням — у пошуку спонсорів для організації олімпіад, конкурсів і фестивалів.

Заступник голови батьківського комітету, який керує позакласною діяльністю за участю батьків, виконує різноманітну роботу. До його компетенції входить: залучення батьків до організації занять гуртків, секцій, батьківських уроків; організація спільних свят, походів, екскурсій, поїздок, розважальних заходів.

Заступник голови батьківського комітету, відповідальний за господарську роботу в класі, організовує допомогу батьків у ремонті та оформленні класного кабінету, в придбанні предметів, необхідних для класного колективу

До обов'язків скарбника входить збирання коштів на потреби класу, складання кошторису витрат та звітності перед батьківськими зборами. Якщо в цьому є потреба, він виділяє з бюджету батьківського комітету кошти для заохочення учнів у межах програми «Обдаровані діти» або на видавничу діяльність (дитячий журнал класу, книжки-малята, написані учнями та їхніми батьками, ксерокопіювання необхідних наочних посібників).

Засідання батьківського комітету відбуваються два-три рази на чверть, однак за певних умов зустрічі можуть бути частішими.

Документами, що регламентують діяльність батьківського комітету, є протоколи його засідань, положення про батьківський комітет школи, план роботи батьківського комітету на навчальний рік або півріччя та графік засідань.

Орієнтовне положення про батьківський комітет класу

1. Батьківський комітет класу — це об'єднання батьків, діяльність яких спрямована на всебічне сприяння педагогічному колективові вчителів які працюють із класом, класному керівникові, співпраці родини та школи на користь учнів класу.
2. Батьківський комітет обирається на батьківських зборах на початку навчального року терміном на один навчальний рік.
3. До батьківського комітету класу можуть бути обрані батьки будь-якого учня класу за їхнім бажанням або згідно з пропозицією більшості учасників батьківських зборів.
4. Голова батьківського комітету обирається з числа членів батьківського комітету на першому засіданні.
5. Про свою діяльність батьківський комітет звітує перед батьківським! зборами.
6. Збори батьків мають право вимагати від батьківського комітету поза чергового звітування, якщо існують підстави для сумнівів у діях останнього.
7. Батьківський комітет класу бере участь у засіданнях ради школи шкільних конференціях, зустрічах батьківських комітетів класів з шкільною адміністрацією.
8. Засідання батьківського комітету класу відбуваються три-чотири рази за навчальну чверть. Ухвалені рішення фіксуються в протоколі, які зберігаються в голови батьківського комітету.
9. Положення про батьківський комітет класу приймається на засіданні батьківського комітету школи або на засіданні ради школи.

Батьківський комітет класу зобов'язаний:

- допомагати класному керівникові в налагодженні контакту з колективом батьків;
- залучати батьків до спільної діяльності з дітьми;
- впливати на формування культури батьківського спілкування;
- за необхідності бути посередником між родиною, школою, громадськими організаціями;
- стимулювати ініціативність і відповідальність у вихованні підростаючого покоління;
- висувати пропозиції щодо поліпшення освітньо-виховного процесу в школі;
- дотримуватися етичних норм у спілкуванні з педагогами, учнями та батьками школярів.

Батьківський комітет має право:

- брати активну участь в організації освітньо-виховного процесу класу; допомагати класному керівникові та школі в придбанні підручників і посібників
- разом із класним керівником відвідувати учнів удома;
- бути присутнім на уроках і позакласних заходах;
- висловлювати свій погляд на проведення класних заходів;
- разом із класним керівником впливати на безвідповідальних батьків;
- проводити бесіди з проблемними учнями;
- підтримувати тісний контакт із правоохоронними органами та громадськими організаціями з метою захисту прав та інтересів дитини і родини, за необхідності залучати фахівців різних галузей для розв'язання проблем сімейного виховання.

Чітка та злагоджена робота батьківського комітету класу приносить неабияку користь.

Школярі завжди раді тому, що їхні батьки присутні на уроках і позакласних заходах, спільних святах і походах, пишаються участю батьків у житті класу. Слід відзначити, що активна участь в класному житті батьківського комітету та батьків стимулює працездатність також і класного керівника.

Багато шкіл мають традицію проведення своєрідних творчих звітів про спільну діяльність батьківського комітету й класного колективу. Такі зустрічі проводяться наприкінці навчального року і є своєрідним підбиттям підсумків річної роботи. За формою звіти можуть відрізнятися: фільм про життя класу, КВК, фестиваль тощо. Головне — батьки та діти разом, дорослі наочно переконуються в досягненнях дітей за рік і радіють успіхам один одного.

Орієнтовний план роботи батьківського комітету на навчальний рік

Місяць	Захід
	П'ятий клас
Серпень	Засідання батьківського комітету, присвячене початку навчального року. Зустріч батьківського комітету попереднього навчального року з класним керівником, визначення батьківських кандидатур для роботи в новому батьківському комітеті
	Батьківські збори «Особливості останнього навчального року в початковій школі». Обрання членів батьківського комітету. Знайомство з планом виховної роботи на новий навчальний рік
Вересень	Зустріч батьківських комітетів класів з адміністрацією школи. Екскурсія школою, знайомство з плануванням і основними завданнями роботи навчального закладу на новий навчальний рік
Вересень	Засідання клубу вихідного дня. Вересневий похід на природу «Возьмемося за руки, друзя!»
	Вивчення батьківським комітетом питання організації харчування учнів у новому навчальному році
Жовтень	Рейд-перевірка читачьких формулярів учнів класу в шкільній бібліотеці за попередні чотири роки. Підготовка до конкурсу юного читача, відвідування відкритого уроку для батьків з літератури
	Батьківська конференція «Традиції читання в нашій родині»
Листопад	Класні батьківські збори «Труднощі в адаптації п'ятикласників: перші радощі та перші невдачі»
	Похід до театру учнів класу разом із батьками. Спільне обговорення «Театр у житті нашої родини»
Грудень	Підготовка сценарію святкування Нового року. Оформлення подарунків, сюрпризів для учнів
	Підбиття підсумків навчальної діяльності учнів класу за перше півріччя. Листи подяки батькам класу
Січень	Засідання батьківського комітету. Підбиття підсумків роботи батьківського комітету за перше півріччя. Визначення невідкладних завдань на друге півріччя
	Тематичні батьківські збори «Моя дитина дорослішає». Зустріч з фахівцями із зазначеної проблеми
	Звітування батьківського комітету перед батьківськими зборами про виконану роботу
	Зустріч батьківського комітету класу з учителем фізичної культури та шкільним лікарем
Лютий	Огляд-конкурс «Маленькі таємниці Щоденника школяра». Як ставляться у родині учнів до ведення шкільного щоденника
	Підготовка до Дня захисника Вітчизни. Вітання тат, дідухів і хлопчиків класу
Березень	Конкурс на кращу розповідь «Радощі та прикрощі маминого дитинства». Видання книжки-малювати
	Підготовка разом із класним керівником концертної програми «Улюблені пісні мам і бабусь». Привітання з 8 Березня мам, бабусь і дівчаток класу
	Засідання клубу батьківських зустрічей «Пока горит свеча». Обговорення проблем формування моральних принципів особистості
Квітень	Участь батьків у тижні творчості в класі
	Відвідування уроків і позакласних заходів батьками класу (за розкладом батьківського комітету)
	Індивідуальні консультації психолога, соціального педагога, лікаря школи для батьків (на їхнє бажання)
	Батьківські збори — обмін думками за результатами тижня творчості в класі. Зустріч батьків з учителями-предметниками
Травень	Батьківські збори — обмін думками за результатами тижня творчості в класі. Зустріч батьків з учителями-предметниками
	Підготовка святкового шоу «Фабрика зірок», присвяченого закінченню п'ятого класу. Нагородження учнів. Допомога учням класу у створенні класної книги рекордів Гіннеса
Червень	Спільний похід учнів класу та батьків «Естафета поколінь»
	Участь батьків класу в ремонті класного кабінету, підготовка необхідних наочних посібників з різних предметів до нового навчального року
	Річний звіт про роботу батьківського комітету на раді школи

Місяць	Захід
Шостий клас	
Серпень	Зустріч батьківського комітету з класним керівником
	Участь у засіданні ради школи
	Обговорення напрямів діяльності батьківського комітету в новому навчальному році
	Визначення нових кандидатур для роботи в батьківському комітеті (за потреби)
	Засідання батьківського комітету. Обговорення плану роботи на рік
	Підготовка батьківських зборів «Особливості організації навчальної діяльності шестикласників»
Вересень	Участь батьківського комітету в організації та проведенні Дня знань
	Організація і проведення спортивного свята «Від олімпійських рекордів родини до Олімпійських ігор країни»
	Аналіз участі учнів у позашкільній діяльності. Гуртки за інтересами 3 ініціативи школи та батьків
Жовтень	Проведення за ініціативою батьківського комітету акції «Що може розповісти ранець школяра»
	Підготовка батьківських зборів «Як привчити свою дитину до організованості та відповідальності»
	Відвідування окремих родин учнів з метою вивчення їх становища в родині та дотримання розпорядку дня учнів
Листопад	Участь батьківського комітету класу в організації «Дня відкритих уроків» у класі
	Організація спільної з педагогами класу конференції «Як розвинути та зберегти в дитині допитливість і, здатність до творчості»
	Батьківсько-учнівський брейн-ринг «Країнами та континентами»
	Спільна підготовка святкового новорічного карнавалу дня дорослих і дітей.
	Підготовка та проведення зимової екскурсії на природу. Спільне заливання і відвідування ковзанки
	Підсумкове засідання батьківського комітету за результатами роботи за півріччя і визначення напрямів діяльності на друге півріччя. Підготовка листів подяки окремим батькам за місцем роботи
	Консультація і співбесіда для батьків проблемних учнів
Січень	Батьківські різдвяні читання за темою «Моральна культура родини. Сторінками педагогічних видань». Підготовка виступів батьків з проблемами батьківських читань
	Участь батьківського комітету в підготовці спільної з учнями акції «Вогонь різдвяної свічі — в кожному оселю». Допомога ветеранам і старим, дитячим відділенням лікарень тощо
Лютий	Організація за участі батьківського комітету свята до Дня захисника Вітчизни
	Спільна батьківсько-учнівська екскурсія до військової частини
	Вивчення батьківським комітетом стану відвідування учнями гуртків і секцій
	Батьківські збори — диспут «Коли закінчується урок: інтереси та захоплення наших дітей»
Березень	«Якщо дитина часто хворіє». Засідання клубу батьківських зустрічей. Зустріч з медичними працівниками
	Підготовка святкової зустрічі «Біля самовара наші бабусі»
	Огляд-конкурс зовнішнього вигляду учнів «По одязинці зустрічають»
	Тематичний педагогічний консиліум. Вивчення думки вчителів класу про ефективність навчальної діяльності учнів за результатами третьої чверті
Квітень	Підготовка до завершення навчального року. Організація батьківським комітетом тематичних консультацій для окремих родин з фахівцями школи
	Формування правової культури батьків. Батьківські збори «Абетка правового виховання дитини в родині»
	Участь батьків і учнів в екологічній акції «Допоможемо птахам»
Травень	Підсумкові батьківські збори. Обговорення досягнень і результатів року. Звіт батьківського комітету за підсумками року. Вивчення думки батьків про роботу батьківського комітету
	Спільний батьківсько-учнівський похід місцями бойової слави поколінь у переддень святкування Дня Перемоги. Підготовка грамот і листів подяки батькам учнів
Червень	Участь батьків учнів у ремонті класного кабінету. Річний звіт батьківського комітету на раді школи. Підготовка необхідних наочних посібників до нового навчального року.

Місяць	Захід
Сьомий клас	
Серпень	Участь у засіданні ради школи
	Обговорення напрямів діяльності батьківського комітету
	Визначення кандидатур для роботи в батьківському комітеті (за потреби)
	Засідання батьківського комітету. Обговорення плану роботи на рік
	Підготовка батьківських зборів «Особливості розвитку молодших підлітків»
	Зустріч з лікарем і психологом школи
Вересень	Участь батьківського комітету в організації та проведенні Дня знань
	Організація і проведення батьківської конференції «Як спілкуватися з дитиною»
	Індивідуальні консультації для батьків за запитами та рекомендацією батьківського комітету
	«За лаштунками». Спільне відвідування театральної прем'єри
Жовтень	Рейд-перевірка відвідування уроків і позакласних заходів учнями класу
	Засідання батьківського комітету за результатами проведеного рейду
	Свято сім'ї «Чим живеш, родино?»
	Організація класної години «Про відповідальність і не тільки»
Листопад	Організація та проведення батьківських зборів «Шкідливі звички та їх наслідки». Обмін думками на цю тему вчителів, батьків і учнів
	Вивчення читацьких інтересів і уподобань учнів класу та їхніх батьків. Видання інформаційного бюлетеня
	Похід вихідного дня
Грудень	Підготовка святкового балу-маскараду для дітей і батьків «Маско! Я тебе знаю!»
	Підготовка листів подяки батькам учнів за підсумками першого півріччя
	Підготовка та проведення в класі інтелектуального марафону на приз батьківського комітету класу
Січень	Відвідування батьківським комітетом і окремими батьками (за графіком) уроків точного й гуманітарного циклів. Підготовка звіту за його результатами
	Педагогічний університет класу «Профільне навчання: проблеми та перспективи»
	Допомога в організації і проведенні свята спорту «Зимові забавки»
Лютий	Допомога класному керівникові в організації та проведенні лицарського турніру за участі дорослих і дітей. Участь у класній годині «Як боротися з лінню?»
	Зустріч з бібліотекарем школи. Організація виставки «Книжка на домашній полиці»
	Відвідування родин проблемних учнів разом із класним керівником і соціальним педагогом школи
Березень	Рейд-перевірка щоденників учнів. Підготовка результатів рейду для виступу на батьківських зборах
	Участь у підготовці батьківських зборів «Виховання хлопчиків і дівчаток у родині»
	Допомога в організації екскурсії до музею за темою «Сторінками книги пам'яті»
	Оформлення святкових привітань матерів учнів до свята 8 Березня
Квітень	Участь у підготовці тижня творчості в класі
	Відвідування уроків і позакласних заходів (за графіком)
	Організація консультацій для батьків (за запитами)
	Організація екскурсії місцями трудової слави батьків учнів
	Відвідування окремих учнів удома разом із соціальним педагогом і психологом школи
Травень	Підготовка та проведення свята інсценованої військової пісні
	Вивчення й аналіз успішності учнів 7 класу за підсумками року
	Індивідуальні консультації для батьків щодо організації профільного навчання у восьмому класі
	Підсумкові річні батьківські збори. Підготовка привітань батькам за активність у житті дитячого колективу
	Підготовка привітань учням, які відзначилися в різних видах діяльності
Червень	Підготовка необхідних наочних посібників до наступного навчального року
	Річний звіт батьківського комітету на раді школи
	Участь батьків у ремонті класного кабінету

Місяць	Захід
Восьмий клас	
Серпень	Зустріч батьківського комітету попереднього навчального року із класним керівником та адміністрацією навчального закладу за темою «Профільне навчання учнів». Участь у засіданні ради школи
	Обговорення напрямів діяльності батьківського комітету в новому навчальному році
	Визначення кандидатур для роботи в батьківському комітеті (за потреби)
	Засідання батьківського комітету Обговорення плану роботи батьківського комітету на рік
	Підготовка батьківських зборів «Особливості навчання учнів у межах профілю»
	Консультація психолога школи для батьків
Вересень	Допомога батьківського комітету класу в організації необхідних класу спецкурсів, додаткових занять чи факультативів
	Вивчення думки батьків про організацію додаткового навчання учнів класу
	Організація зустрічі з учителями класу з проблем додаткового навчання
	Батьківський кінолекторій «Про батьківський авторитет і не тільки...»
	Похід вихідного дня, присвячений Всесвітньому дню туризму
Жовтень	Спільні збори дітей і батьків за темою «Інформаційна культура школяра»
	Відвідування батьківським комітетом найбільш популярних комп'ютерних клубів з метою вивчення запитів учнів щодо необхідної інформації
	Свято спільного спілкування «Ти та я, та ми з тобою...». День примирення і згоди
	Екскурсія з учнями до профорієнтаційного центру
Листопад	Формування правової культури батьків. Зустріч із юристами та представниками дитячої кімнати міліції за темою «Як допомогти дитині подолати труднощі власного дорослішання без тяжких наслідків»
	Відвідування батьками й учнями дитячого приймача-розподільника
	Участь батьків у підготовці тематичної класної години, присвяченої Дню призовника
	Відвідування уроків фізичної культури з метою вивчення активності учнів класу під час проведення цих занять. Вивчення ставлення учнів до уроків фізичної культури
Грудень	Допомога батьків і учнів в організації новорічної дискотеки
	Похід учнів місцями бойової слави
	Батьківські збори разом з учителями за підсумками навчального півріччя
Січень	Аналіз участі учнів класу в уроках з предметів природничо-математичного циклу
	Відвідування уроків математики, хімії, фізики, інформатики
	Зустріч із вчителями - предметниками природничо-математичного циклу
	Допомога в організації вікторини «Імена вітчизняної науки»
Лютий	Батьківські збори учнів і батьків «Чоловіки нашого роду»
	Вивчення питання організації харчування учнів у шкільній їдальні
	Відвідування музеїв і театральних постановок, пов'язаних із захистом держави
Березень	Загальні батьківські збори — свято «З любов'ю до жіночого імені»
	Участь батьківського комітету в підготовці Конкурсу знавців вітчизняної поезії та прози (за участі дітей)
	Відвідування батьківським комітетом уроків гуманітарного циклу
	Запрошення батьків окремих учнів на засідання батьківського комітету класу (за результатами відвідування уроків)
Квітень	Свято гумору за участі дітей та батьків
	Допомога в організації класної години «Матерям України присвячується...»
	Батьківський університет. Лекція «Про удавану та щире повагу одне до одного»
	Рейд-перевірка щоденників учнів
Травень	Зустріч з адміністрацією навчального закладу з питань організації профільного навчання
	Свято слов'янської писемності та культури «Якби каміння могло говорити...»
	Святкове багаття, присвячене завершенню навчального року, за участі батьків та дітей
	Підсумкове засідання батьківського комітету. Підбиття підсумків роботи за рік
Червень	Підготовка необхідних наочних посібників до наступного навчального року. Річний звіт батьківського комітету на раді школи. Участь батьків у ремонті класного кабінету.

Місяць	Захід
Дев'ятий клас	
Серпень	Зустріч батьківських комітетів класів на засіданні піклувальної ради навчального закладу. Обговорення проблем, які потребують розв'язання в новому навчальному році
	Обговорення проблем планування роботи батьківського комітету класу в новому навчальному році
Вересень	Організація і проведення батьківських зборів — зустрічі з учителями, які викладають у 9-му класі, за темою «Труднощі програм і шляхи надання допомоги учням у підготовці до іспитів»
Жовтень	Участь батьківського комітету у відвідуванні проблемних родин. Аналіз цієї ситуації з класним керівником, обговорення вжитих для розв'язання проблеми заходів
	Батьківські збори «Роль родини в подоланні шкідливих звичок дітей»
Листопад	Участь батьківського комітету в підготовці та проведенні конференції з представниками вищих навчальних закладів за темою «Куди піти навчатися?»
Грудень	Підготовка та проведення новорічного балу учнів у стінах школи
Січень	Звіт батьківського комітету за підсумками роботи за півріччя на засіданні піклувальної ради
Лютий	Участь у лижному зоряному поході учнів 9-х класів
Березень	Організація і проведення Дня відкритих дверей у 9-х класах (відвідування уроків, позакласних заходів). Батьківські збори за його підсумками
Квітень	Зустріч з адміністрацією школи з питань організації та підготовки класу до державних іспитів
Травень	Підсумкові батьківські збори: обговорення питань підготовки та проведення державних іспитів
Червень	Організація й обговорення питань чергування батьків на іспитах, проведення урочистої частини випускного балу

Підготовка та проведення батьківських зборів у школі

Батьківські збори класу — це ефективна форма взаємодії батьків усього класу та класного керівника. Але часто можна спостерігати присутність на батьківських зборах п'ятох-шістьох батьків із тривожно-відсутнім поглядом, які приречено чекають на свою долю, а педагог із задоволенням констатує негативні факти з життя дитячого колективу. Це призводить до того, що вже з початкової школи в батьків формується почуття тривожного очікування батьківських зборів, а на середньому ступені навчання батьки просто перестають відвідувати їх.

Як зробити збори цікавими й корисними для батьків, пізнавальними та просвітницькими? Цього можна досягти в разі, якщо із самого початку роботи з класом педагог формуватиме традиції проведення батьківських зборів.

Традиції підготовки та проведення батьківських зборів можуть урізноманітнюватися. Вони мають сприяти формуванню культури бути батьками, розвивати інтерес до проблем педагогіки та психології, надавати допомогу в подоланні різних проблем у вихованні власних дітей.

Доброю традицією батьківських зборів у школі є оформлення індивідуальних запрошень татам і мамам для участі в батьківських зборах. Запрошення можуть бути оформлені як поліграфічним способом, так і руками учнів, але завжди — за допомоги батьківського комітету. Головна мета таких запрошень на батьківські збори — завчасне повідомлення про них.

У запрошенні завжди повністю вказуються ім'я та по батькові обох батьків, день і година проведення зборів, тема, орієнтовні часові межі, контактний номер телефону, за яким можна одержати додаткову інформацію. Прочитавши ці рядки, хтось може сказати, що підготовка такого запрошення забере багато часу, однак саме такий підхід до організації, роботи з батьками допоможе сформуванню поваги до професійної діяльності педагога, підкреслить значущість зустрічей учителів із батьками, стимулюватиме інтерес до школи та культуру батьківської взаємодії як один з одним, так і зі школою.

Такі запрошення можна щорічно збирати в архіві класу і прикрашати будь-яке свято, особливо фінал навчального року або свято закінчення школи.

Ще однією традицією батьківських зборів є ведення батьківських щоденників. Батьківський щоденник — це звичайний зошит, в якому батьки ведуть записи від першої зустрічі з класним керівником. Цей щоденник містить висновки після батьківських зборів, побажання вчителям-предметникам і рекомендації класному керівникові щодо організації спілкування з їхньою дитиною. Батьки ведуть щоденник із великим задоволенням, якщо класний керівник пояснив їм важливість і значення для своєї роботи батьківських рекомендацій.

На першій сторінці щоденника батьки фіксують зріст і вагу своєї дитини під час вступу до першого класу; її інтереси і захоплення, улюблені книжки, пісеньки; позитивні та негативні якості характеру; улюблені ігри та промовки протягом навчання в різних класах.

Друга сторінка щоденника присвячена міркуванням батьків про майбутнє своєї дитини: якою вони хочуть її бачити, що прагнуть у ній розвинути, що хочуть їй побажати. Тут же батьки вказують прізвища людей, найбільш авторитетних і значущих у житті дитини. Іноді ці відомості допомагають розв'язати багато проблем, з якими доводиться стикатися, класному керівникові під час виховання дітей.

Наступні сторінки батьківського щоденника можуть бути присвячені змісту батьківських зборів: наприклад, сторінки «Народна мудрість про виховання», «Абетка педагогіки» та ін. Цілком доречно і необхідно знайомити батьків з виховними методиками на прикладах художньої літератури, відомих історичних і літературних персонажів. Абетка педагогіки — це робота з батьками над їх педагогічним і психологічним словником: що означає той чи інший термін, назва або поняття — усе це можна успішно аналізувати на батьківських зборах.

Обов'язкова сторінка кожного батьківського щоденника і батьківських зборів — сторінка радощів, її готує до кожних батьківських зборів для батьків класний керівник. На цій сторінці педагог фіксує досягнення дитини у навчанні та вихованні. Кожні батьківські збори починаються з того, що батьки одержують сторінку радощів, вкладають її у щоденник і працюють з нею упродовж усіх батьківських зборів. Класний керівник нагадує батькам уважно прочитати записи на сторінці радощів та поставити свої запитання під час зборів або після них.

Сторінка радощів допомагає батькам більше довідатися про ідеї дитини, звертає увагу родини на ті моменти, які батьки, можливо дещо занедбали через зайнятість або неуважність, фіксує досягнення дитини, яке формуються в родині та знаходять прояв у дитячому колективі.

Ведення батьківського щоденника допомагає бачити позитивний бік батьківської позиції, розвиває їхню інтуїцію і спостережливість. Через багато років такий батьківський щоденник може стати сімейною реліквією і довго ще служитиме в родині своєрідним педагогічним посібником з виховання дітей.

Цікавою традицією батьківських зборів може стати рубрика «Зелена лампа». З допомогою цієї рубрики легко програвати будь-які проблемні ситуації з життя класу, школи й окремих учнів. Імена учнів не називаються, ситуації трохи змінюються, батькам пропонується знайти оптимальний варіант розв'язання складної життєвої проблеми.

Традиції батьківських зборів можуть урізноманітнюватися, але головні в них — формувати культуру людського спілкування, створення сприятливої атмосфери для відвертої розмови, про свої радощі й туги за умови доброзичливості та підтримки співрозмовників. Така атмосфера не з'явиться на порожньому місці. Класному керівникові доведеться вчити цьому батьківський колектив на власному прикладі.

Разом із класним керівником батьківський комітет готує традиційні привітання батькам учнів до урочистих дат і вручає їх на батьківських зборах або надсилає поштою. Доречно, наприклад, привітати батьків з досягненнями у їхній кар'єрі: це не тільки приємна несподіванка, але й формування переконання в тому, що поруч з їхньою дитиною знаходиться небайдужий дорослий.

Доцільно започаткувати традицію рефлексії батьківських зборів. На завершення зборів батьки оцінюють їх значення, актуальність, корисність не тільки взагалі, але й для себе особисто. Рефлексія зборів може проходити в різних формах: це висловлювання батьків, видання «блискавки» оформлення колажу, інтерв'ю тощо.

Підсумкові батьківські збори можуть закінчуватися по-різному. Традиційними стають фотографії на пам'ять усіх батьків, нагородження батьків-активістів і помічників класного керівника і школи, створення класної книги пошани, до якої щорічно урочисто записуються прізвище батьків, без допомоги яких життя в класі було б нудним і нецікавим.

Усі наведені вище традиції батьківських зборів приживуться тільки тоді, коли в них зацікавлені дорослі. А їхня зацікавленість, у свою чергу пропорційна зацікавленості педагога.

До щоденника класного керівника

1. Батьківські збори повинні просвіщати батьків, а не констатувати помилки й невдачі дітей у навчанні.
2. Тема зборів має враховувати вікові особливості дітей.
3. Тема зборів має бути актуальною.
4. Збори мають носити як теоретичний, так і практичний характер: аналіз ситуацій, тренінги, дискусії тощо.
5. Збори не повинні обмежуватися обговоренням і осудом особистостей учнів.
6. Класний керівник повинен не моралізувати, а спілкуватися з батьками, давати їм можливість висловлювати свою думку під час батьківських зборів, а не після них.
7. Батьківські збори не повинні тривати довго: головним у їхньому змісті є чіткість, лаконічність, системність.
8. Кожні батьківські збори мають надавати батькам корисну інформацію, яку можна використати для користі дитини (нові гуртки і секції в школі, клуби, дитячі громадські об'єднання й організації, служби 808 тощо).
9. У ході зборів класному керівникові слід зважати на присутність батьків, з'ясовувати причини відсутності окремих батьків.
10. Якщо класного керівника заздалегідь повідомлено про відсутність батьків на зборах, йому відразу треба призначити з ними час та дату індивідуальної зустрічі.
11. Готуючись до батьківських зборів, класному керівникові слід скласти їх програму і перелік питань для обговорення. Це допоможе уникнути зайвих питань з боку батьків і заощадить час зборів для висвітлення більш важливих тем.
12. Поточними питаннями батьківських зборів можуть бути:
 - зовнішній вигляд учнів, родинні традиції дотримання санітарно-гігієнічних норм;
 - харчування учнів;
 - надання матеріальної допомоги учням класу з незаможних родин;
 - організація скарбнички класу;
 - функціонування гуртків і секцій та відвідування їх учнями;
 - ставлення батьків до пропусків уроків учнями з поважної причини чи без неї;
 - стан ведення учнями зошитів і щоденників; стан шкільних підручників;
 - ставлення батьків до участі дітей у позакласних заходах.
13. Пам'ятайте: позитивний результат проведених зборів є сприятливим підґрунтям майбутніх!

Список використаних джерел

1. Андреев И.М. Брак и семья (В православном-русском понимании) /Христианская семья и брак. –К., 1997. – с.36-43.
2. Беспалько О.В. «Соціальна педагогіка» у схемах і таблицях. Навчальний посібник. - К.: Центр Навчальної Літератури, 2003. - 134 с.
3. Воронін А.С. Словник термінів з загальної та соціальної педагогіки. - К.: ГОУ ВПО УГТУ-УПІ, 2006. - 135 с.
4. Коваль Л.Г., Зверева І.Д., Хлебников С.Р. Соціальна педагогіка \ Соціальна робота - К., 1997 - 392 с.
5. Коджаспірова Т.М. Педагогіка Учеб. для студ. пед. вузів - М.: Владос, 2003. - 317 с.
6. Корнієнко С.М., Кадлюк Я.П. Батьківські збори у початковий класах: Навчально-методичний посібник. - Тернопіль: Богдан, 1995. - 64 с.
7. План виховної роботи/Під заг.ред. В.В. Григораша. - Х.: Вид. група "Основа", 2007.- 208 с. - (Серія "Заступнику директора з виховної роботи").
8. Сухомлинський В.А. Батьківська педагогіка. - М.: Просвещение, 1978.
9. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія. За загальною редакцією професора І.Д. Звереві. - Київ «Центр учбової літератури», 2008. - 335 с.
10. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю. Неблагополучне сім'я. Трубаліна І.М. Навчальний посібник - К.: ДЦССМ, 2003. - 132 с.
20. «Теорія і методика (технологія) соціальної роботи (для спеціальності« соціальна робота »): Навчальна програма. - М: вник «Держ. система соц. допомоги сім'ї та дитинству », 1992.
11. Технології соціально-педагогічної роботи: Навчальний посібник \ За заг. ред. проф. А.Й. Капської. - К., 2000. - 372 с.
12. Урбанська О.М. Робота з батьками молодших школярів: посібник для вчителя. - М.: Просвещение, 1986. - 190 с.
13. Фіцула М.М. Педагогіка. - К.: Знання, 2000. - 653 с.